

Optimalisatie waterberging Onlanden

Nota van Antwoord

Definitieve versie

10 november 2022

Door provincie Drenthe en waterschap Noorderzijlvest

Inhoud

Inhoud.....	2
1 Inleiding.....	5
1.1 Optimalisatie Onlanden.....	5
2 Terugkerende Onderwerpen	6
2.1 Schade.....	6
2.1.1 Planschade.....	6
2.1.2 Nadeelcompensatie	6
2.1.3 Schade door feitelijk (on)rechtmatig handelen.....	7
2.2 Onderzoek muggenontwikkeling	7
2.3 Protocollen ten behoeve van besluitvorming, inzet en beheer	8
2.4 Leeglooptijd	9
2.5 Waterveiligheidsnorm met zichtjaar 2025	10
2.6 Huidige werking waterberging Onlanden.....	10
2.7 Werking toekomstige waterberging Onlanden	11
3 Behandeling reacties	12
3.1 Reactie 1	12
3.2 Reactie 2.....	13
3.3 Reactie 3.....	14
3.4 Reactie 4.....	15
3.5 Reactie 5.....	16

3.6	Reactie 6.....	17
3.7	Reactie 7.....	18
3.8	Reactie 8.....	20
3.9	Reactie 9.....	23
3.10	Reactie 10.....	26
3.11	Reactie 11.....	31
3.11.1	Reactie 1 (20 april 2022).....	31
3.11.2	Reactie 2 (1 mei) – een aanvulling op reactie 1	33
3.11.3	Reactie 3 (1 mei) – een aanvulling op reactie 1	35
3.12	Reactie 12.....	38
3.13	Reactie 13.....	40
3.14	Reactie 14.....	42
3.15	Reactie 15.....	43
3.16	Reactie 16.....	44
3.17	Reactie 17.....	46
3.18	Reactie 18.....	50
3.19	Reactie 19.....	51
3.20	Reactie 20.....	52
3.21	Reactie 21.....	53
3.22	Reactie 22.....	55
3.23	Reactie 23.....	62
3.24	Reactie 24.....	63
3.25	Reactie 25.....	65
3.26	Reactie 26.....	66

3.27	Reactie 27	67
3.28	Reactie 28.....	68
3.29	Reactie 29.....	69
3.30	Reactie 30.....	71
4	Eerder ingediende Reacties	72
4.1	Reactie 1 – uit 2019.....	72
4.2	Reactie 2 – uit 2019.....	73
5	Woordenlijst.....	74

1 Inleiding

1.1 Optimalisatie Onlanden

Het gebied De Onlanden heeft een dubbelfunctie. Het is een natuur- en waterbergingsgebied. Bij veel neerslag kan waterschap Noorderzijlvest hier water opvangen. Daardoor hebben inwoners uit de omgeving zo min mogelijk last van hoogwater. Doordat het klimaat verandert, is de verwachting dat we vaker en met meer neerslag te maken krijgen. Er moet daarom extra ruimte voor het water komen.

De drie noordelijke provincies en drie noordelijke waterschappen hebben via het project 'Droge Voeten 2050' onderzocht welke maatregelen nodig zijn om wateroverlast tot 2050 te kunnen tegengaan. Het project 'Optimalisatie van De Onlanden' maakt onderdeel uit van een pakket aan maatregelen voor de Electraboezem. Al deze maatregelen moeten we inzetten om 'droge voeten' te houden bij extreem hoogwater. De verwachting is dat het één keer in de honderd jaar kan gebeuren.

Dinsdag 8 maart 2022 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe het besluit genomen om de procedure te starten om extra waterberging in De Onlanden mogelijk te maken (optimalisatie van De Onlanden). Van 11 maart 2022 tot en met 5 mei 2022 heeft de 'Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage' ter inzage gelegen. In deze periode kon iedereen die dat wilde een reactie indienen bij het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe. Belanghebbenden zijn uitgenodigd om mee te denken over:

- eventuele aandachtspunten;
- mogelijke oplossingen voor extra waterberging in De Onlanden;
- mogelijke koppelkansen. Dit zijn plannen die meerwaarde hebben voor het gebied en goed aansluiten bij de plannen voor de extra waterberging in De Onlanden.

De provincie heeft dertig reacties ontvangen.

In dit document, de Nota van antwoord, beantwoordt de provincie alle reacties en geven ze indien van toepassing aan op welke wijze de scope voor de onderzoeken en het MER is aangepast. De antwoorden zijn opgesteld in samenspraak met waterschap Noorderzijlvest. Waar nodig is ook afstemming gezocht over de antwoorden met de gebiedspartners gemeente Noordenveld, gemeente Tynaarlo, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Stichting het Drentse Landschap en provincie Groningen.

Gelijktijdig met opstellen van de Nota van antwoord, is ook de Nota Kansrijke Oplossingsrichtingen (NKO) opgesteld. Daarin staan de oplossingsrichtingen (OR) uitgewerkt die door een aantal indieners aangedragen zijn. In de beantwoording is de verwijzing te lezen naar de NKO, dat staat voor Nota Kansrijke Oplossingsrichtingen en naar OR 1 t/m 9, dat staat voor de oplossingsrichtingen die genummerd zijn van 1 t/m 9.

2 Terugkerende Onderwerpen

In verschillende reacties komen dezelfde onderwerpen terug. Vanwege het feit dat verschillende indieners aandacht hebben gevraagd voor deze onderwerpen, gaan we in dit hoofdstuk dieper op die onderwerpen in.

2.1 Schade

In verschillende reacties wordt gewezen op schade die zou kunnen ontstaan door het project. Dit kan zijn door werkzaamheden bij de inrichting, door hoogwater wanneer de berging inwerking is of door een gewijzigd 'planologisch regime'. In het milieueffectrapport (MER) worden op basis van de verandering in grond- en oppervlaktewaterpeilen en het inundatiepatroon de effecten van de verschillende alternatieven tijdens de gebruiksfase in beeld gebracht. Met deze gegevens kan bepaald worden of en zo ja welke gebouwen (zonder aanvullende maatregelen) schade op kunnen lopen en wat de effecten van inundaties zijn op de bereikbaarheid van gebouwen en gebieden. Hoge grondwaterstanden kunnen daarnaast wegen en paden onder water zetten. Waardoor de bereikbaarheid van deze gebouwen en gebieden afneemt en schade wordt veroorzaakt. Uitgangspunt is dat de gebouwen en gebieden in ieder geval voor hulpdiensten zonder nadelige beperkingen bereikbaar moeten blijven. De mogelijke effecten en de mogelijk te nemen maatregelen worden in het MER uitgewerkt zodat hierover besluitvorming kan plaatsvinden. Ontstaat er na deze besluitvorming en eventueel te treffen maatregelen toch schade? Dan zijn er drie typen schade te onderscheiden. Hieronder worden ter informatie deze drie typen besproken.

2.1.1 Planschade

Er kan sprake zijn van planschade als er schade optreedt die bijvoorbeeld leidt tot waardevermindering van onroerende zaken door een wijziging in het planologisch regime. Een wijziging in planologisch regime kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van een provinciaal inpassingsplan of een projectbesluit. De provincie kan aan degene die dit soort schade lijdt een tegemoetkoming geven. Voorwaarde is dat de schade niet redelijkerwijs voor zijn rekening is en geen andere vergoeding mogelijk is. Dit is geregeld in artikel 6.1 e.v. Wet ruimtelijke ordening (hierna: Wro). Op het moment dat de Omgevingswet inwerking treedt wordt planschade ook

'nadeelcompensatie' genoemd. In de Omgevingswet is een specifieke regeling opgenomen voor nadeelcompensatie voor onder andere projectbesluiten. Zowel onder het huidige recht als onder de Omgevingswet kan een belanghebbende met planschade een verzoek om een tegemoetkoming indienen bij het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe. Naar aanleiding van dit verzoek neemt het college van Gedeputeerde Staten een besluit met betrekking tot de te vergoeden planschade.

2.1.2 Nadeelcompensatie

Door de feitelijke inundatie kan schade ontstaan. Verschillende indieners vragen om schaderegeling voor dit project. Zo'n schaderegeling is al uitputtend in de Waterwet opgenomen met daarin de voorwaarden waaronder schade vergoed wordt. Het waterschap kan aan degene die dit soort schade lijdt een tegemoetkoming geven. Voorwaarde is dat de schade niet redelijkerwijs voor zijn rekening is en geen andere vergoeding mogelijk is. Dit is nu geregeld in artikelen 7:14 en 7:15 van de Waterwet. Op het moment dat de Omgevingswet inwerking treedt blijft een soortgelijke schaderegeling van kracht (afdeling 15.2 Omgevingswet). Heeft een belanghebbende schade als gevolg van het inzetten van de waterberging? Dan kan deze belanghebbende een verzoek indienen bij het Dagelijks Bestuur van waterschap Noorderzijlvest. Het waterschap Noorderzijlvest heeft in een nadeelcompensatieverordening de procedure beschreven. Op dit moment is de Nadeelcompensatieverordening waterschap Noorderzijlvest 2019 van kracht. Deze verordening is te vinden op <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR626075>. Naar aanleiding van dit verzoek neemt het Dagelijks Bestuur van het waterschap een besluit met betrekking tot de te vergoeden schade.

2.1.3 Schade door feitelijk (on)rechtmatig handelen

In enkele reacties worden zorgen geuit over schade die kan ontstaan bij het uitvoeren van werkzaamheden. Uitgangspunt is dat deze schade als gevolg van werkzaamheden voor dit project zo veel mogelijk wordt voorkomen. De vergoeding van deze eventuele (onrechtmatige) schade verloopt via het burgerlijk recht. Op <https://www.noorderzijvest.nl/schadeclaim-indienen> is meer informatie over het afhandelen van schade en het te gebruiken schadeformulier te vinden.

2.2 Onderzoek muggenontwikkeling

In sommige reacties wordt aangegeven dat men (extra) muggenoverlast vreest als gevolg van de te treffen maatregelen. In de periode van 2007 tot 2012 heeft Alterra een verkennend onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek ging over een mogelijk verband tussen een toegenomen muggenoverlast en de herinrichting van het gebied in 2007-2012. In 2010 zijn de meeste herinrichtingsmaatregelen uitgevoerd. De metingen van 2007-2010 zijn beschouwd als nulmetingen. Uit de metingen tot en met 2012 bleek dat de steekmuggen in de waterbergingsgebieden Peize en Roden-Norg de weersomstandigheden volgen. De aantallen zijn over het algemeen laag en leiden niet tot overlast. Uit de metingen van 2012 bleek dat behalve de weersomstandigheden ook de herinrichting een rol speelde in de ontwikkeling van de aantallen van vooral huissteekmuggen. Om de verdere ontwikkeling van stekende insecten te monitoren heeft het waterschap Noorderzijvest destijds aan Wageningen Environmental Research (WEnR) gevraagd om de muggen te monitoren in het gebied van 2013 tot en met 2017. Uit het onderzoek van de WEnR is gebleken dat de waterberging in De Onlanden in de periode van 2013 – 2017 geen verhoogd risico op overlast door steekmuggen en knutten voor de omgeving veroorzaakte. Ondanks de waargenomen (soms incidenteel) verhoogde aantallen ten opzichte van de referentiesituatie zijn de absolute aantallen niet op niveaus waarbij sprake zou zijn van verhoogd risico. Voor een aantal muggensoorten zijn specifieke conclusies getrokken, te lezen in tabel 1.

Tabel 1 Conclusies over de ontwikkeling van vier muggensoorten in De Onlanden na monitoring tussen 2013 - 2017.

Huissteekmug	Op een aantal locaties komt een verhoogd aantal huissteekmuggen voor ten opzichte van de referentiesituatie. De toename komt door de combinatie van de weersomstandigheden en de toename van tijdelijke wateren in De Onlanden.
Plantenboorsteekmuggen	Op een aantal locaties komt een verhoogd aantal plantenboorsteekmuggen voor ten opzichte van de referentiesituatie. Maar er is sinds 2014 geen sprake meer van een toename van deze soort. Het verhoogde aantal is toe te wijden aan de toenemende ontwikkeling van waterplanten. Deze steekmug maakt gebruik van deze planten en kan zich hierdoor in aantal uitbreiden.
Moerassteekmuggen	De Moerassteekmuggen worden slechts incidenteel waargenomen. De enigszins hogere aantallen moerassteekmuggen zijn een gevolg van zeer lokale omstandigheden. Of de mug vaker voor gaat komen hangt af van verschillende omstandigheden.
Knutten	In het onderzoek zijn waarnemingen van knutten gedaan op een perceel aan de Hamersweg en percelen bij De Hoek. Er wordt aangegeven dat de waarnemingen er op kunnen wijzen dat wanneer vernatting op zou treden in de randzones (bij de huidige waterberging) rond het herinrichtingsgebied dit aanleiding kan zijn voor verhoogde aantallen knutten. Dit is een zorgpunt voor de komende jaren. De overlast van de knutten op De Hoek 1 heeft een lokale oorzaak, dit komt door organische mest vervuilde perceelsloten. De waterstanden zijn op deze locatie sinds de realisatie van de waterberging De Onlanden ongewijzigd.

In de plannen voor de optimalisatie van De Onlanden wordt er tijdelijk meer water opgevangen. Dit zorgt voor een waterstandsverhoging van NAP -0.20 m naar NAP +0.15 m. Het uitgangspunt is om de waterstanden

in De Onlanden binnen tien dagen weer terug te brengen tot de streefpeilen. De verwachting is dat deze incidentele verhoging van de waterstand geen grote invloed heeft op de muggenontwikkeling.

Naar aanleiding van de reacties wordt ook het aspect 'hinder door insecten' meegenomen in de milieueffectrapportage. Het criterium 'hinder door insecten' wordt opgenomen onder het onderzoeksthema 'woon- en leefomgeving' in het beoordelingskader (Tabel 3-1: Beoordelingskader MER, Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage).

2.3 Protocollen ten behoeve van besluitvorming, inzet en beheer

In verschillende reacties wordt aandacht gevraagd voor het besluitvormingsprotocol en de inspraak daarop. Voor de volledigheid wordt in deze paragraaf ook het inzetprotocol en beheerprotocol toegelicht.

De kans op wateroverlast in de noordelijke provincies wordt groter nu het klimaat sneller verandert. Het project 'Droge Voeten 2050' onderzocht welke maatregelen we moeten nemen om de wateroverlast tot 2050 te beperken. Dit onderzoek leidde tot een pakket aan maatregelen. Uitbreiding van de capaciteit van waterbergingsgebied De Onlanden is één van de maatregelen uit dit pakket. Op het treffen van deze maatregel wordt inspraak geboden.

Het doel van het DrogeVoeten2050 pakket is dat de waterstand op de boezem niet boven het afgesproken beschermingsniveau uitkomt. Het beschermingsniveau is uitgedrukt in een maximale waterstand op de boezem die gemiddeld één keer in de honderd jaar voorkomt. Als de provincie en het waterschap geen maatregelen treffen, stijgt de waterstand al vrij snel boven dit niveau uit. De waterberging in De Onlanden moet naar verwachting gemiddeld één keer in de 25 jaar gestuurd ingezet worden. Dit om te voorkomen dat de waterstand op de boezem te snel stijgt. Andere DrogeVoeten2050-maatregelen worden naar verwachting vaker ingezet.

We spreken over een calamiteit als inzet van de maatregelen nodig is vanwege het (mogelijk) overschrijden van de maximale waterstand. Een calamiteit wordt door waterschap Noorderzijlvest omschreven als: "Een (dreigende) gebeurtenis met gevolgen voor waterkering, waterkwantiteit en/of waterkwaliteit. Deze noodzaakt een beslissingen te nemen of acties te ondernemen, die afwijken van het vastgestelde beleid en/of gangbare procedures, of waarin het vastgestelde beleid niet voorziet". Voor dit soort situaties beschikken waterschappen over een calamiteitenplan. In de toelichting op de Waterwet is opgenomen dat een calamiteitenplan een overzicht biedt van de mogelijke gevaren. En de maatregelen die nodig zijn om die gevaren in een voorkomend geval het hoofd te bieden. Het calamiteitenplan bestaat uit een organisatieoverzicht en een waarschuwings- en afsprakenschema met betrekking tot het optreden in situaties van gevaar. Het is een hulpmiddel voor de beheerder en diegenen die met de calamiteitenbestrijding en coördinatie daarvan zijn belast.

Het waterschap Noorderzijlvest werkt daarnaast met een 'besluitvormings- en inzetprotocol'.

Een besluitvormingsprotocol beschrijft welke maatregelen op welk moment worden ingezet bij een calamiteit. Een besluitvormingsprotocol geeft op voorhand richting aan de calamiteitenorganisatie. Zo staat bijvoorbeeld omschreven in welke volgorde in dit geval de DrogeVoeten2050 maatregelen ingezet kunnen worden ten tijde van een extreem neerslag situatie. Het kan gezien worden als het bestuurlijk afwegingskader voor volgordelijkheid van inzet van de maatregelen, bij welke waterstand op de boezem en bij welke grootte van een aantal overige randvoorwaarden de maatregelen ingezet gaan worden.

Het besluitvormingsprotocol maakt onderdeel uit van het calamiteitenplan en wordt door het Dagelijks Bestuur van waterschap Noorderzijlvest vastgesteld. Het is een belangrijk (intern) document voor de calamiteitenorganisatie. Omdat elke calamiteit anders is, is het document richtinggevend.

Naast het besluitvormingsprotocol kent het waterschap nog twee andere protocollen: het inzetprotocol en beheerprotocol.

Inzetprotocol: Dit protocol beschrijft de benodigde acties in het veld op het moment dat er besloten is om de waterberging in te zetten ten tijde van extreme neerslag situatie. Een voorbeeld van zo'n actie is: het ontruimen van vee. Gelijktijdig met het in gebruik en beheer nemen van de aangepaste situatie van het waterbergingsgebied, wordt het inzetprotocol opgeleverd. Inzetprotocollen maken integraal onderdeel uit van het calamiteitenplan bij waterschap Noorderzijlvest.

Beheerprotocol: Dit protocol beschrijft het beheer van de waterberging in normale omstandigheden. Activiteiten die daar onder vallen zijn: het constant zorgdragen voor streefpeilen, beheer en onderhoud, maaien van sloten en kades.

Het besluitvormingsprotocol wordt vastgesteld als onderdeel van het calamiteitenplan als de omschreven maatregelen daadwerkelijk getroffen kunnen worden. De extra bergingscapaciteit in De Onlanden is nog niet gemaakt. Daarom is het (nog) niet opgenomen in een besluitvormingsprotocol. Het vaststellen van het daadwerkelijke besluitvormingsprotocol inclusief bergingsgebied De Onlanden volgt daarmee op een later moment.

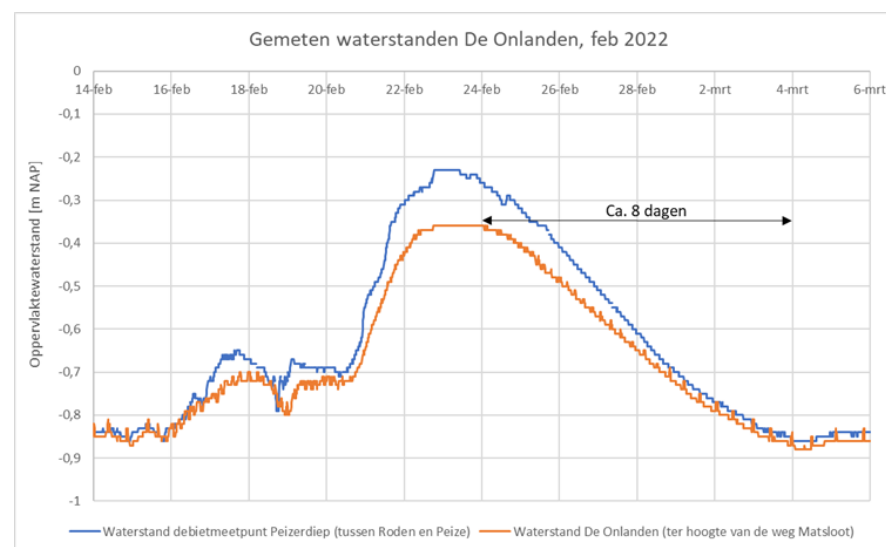
Voor het beoordelen van de effecten in de milieueffectrapportage zijn door het waterschap Noorderzijlvest uitgangspunten opgesteld voor het toekomstige besluitvormingsprotocol. Dit zijn de uitgangspunten op basis van de nu bekende informatie voor de inzet van de extra waterberging in De Onlanden bij een toekomstige hoogwater situatie in samenhang met de andere maatregelen uit het maatregelenpakket Droge Voeten 2050.

De bevindingen uit het MER dragen bij aan het uiteindelijke besluitvormingsprotocol.

2.4 Leeglooptijd

In verschillende reacties wordt aandacht gevraagd voor een langere leeglooptijd dan tien dagen. Dit als reactie op de toelichting waarin als uitgangspunt staat genoemd om de waterstanden binnen tien dagen weer terug te brengen tot de streefpeilen voor de verschillende deelgebieden. In een hoogwatersituatie zijn de waterstanden in de praktijk langere tijd verhoogd. Buiten in het veld is niet de duur van de leegloop van de

watgangen te zien, maar wel de duur van de verhoogde waterstanden in De Onlanden. In de praktijk is de leeglooptijd afhankelijk van enerzijds de boezemwaterstanden (hoe snel kan het water op de boezem worden afgevoerd) en anderzijds de aanvoer van water vanuit de beekdalen (bij veel afvoer van water uit de beekdalen, blijft de berging bijvullen tijdens het legen). In de milieueffectrapportage wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van langdurige hogere waterstanden. De leeglooptijd heeft hier invloed op.

Figuur 1 De gemeten waterstanden in De Onlanden tijdens hoogwater in februari 2022.

2.5 Waterveiligheidsnorm met zichtjaar 2025

In verschillende zienswijzen worden vragen gesteld en/of opmerkingen gemaakt over de doelstelling van het project. Het doel dat met het project wordt beoogd is het voldoen aan de normen voor waterveiligheid. De normen voor de waterveiligheid zijn vastgelegd in het beleid van de provincie Groningen. Deze norm is een randvoorwaarde voor waterschap Noorderzijlvest. De veiligheidsnorm voor de regionale keringen is in 2005 vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen. Op basis van hoogwaterstudies uit de periode 1999 – 2003 was de verwachting dat waterschap Noorderzijlvest met de aanleg van De Onlanden in 2015 aan de veiligheidsnorm van 1:100 zou voldoen. Een Quick Scan in 2010 liet zien dat die aanleg van De Onlanden in 2015 niet voldoende was voor het halen van de geldende normen voor de Electraboezem. Tevens werd na de extreme hoogwatersituatie in 2012 ook publiekelijk meer urgentie gevoeld t.a.v. waterveiligheid. Tussen 2012 en 2014 volgde de Droge Voeten studie en zijn de maatregelen onderzocht die nodig zijn om het gewenste veiligheidsniveau van de Electraboezem te realiseren in 2025. Hierbij is rekening gehouden met een veranderend klimaat en bodemdaling. *Meer informatie is te vinden in de maatregelenstudie, te vinden onder 2820 advies Commissie m.e.r. bij Droge Voeten 2050*

Om het hoofd te kunnen bieden aan een extreme hoogwatersituatie die zich naar verwachting eens in de honderd jaar zal voordoen op de Electraboezem, is het maatregelenpakket DV2050 vastgesteld. Extra waterberging in De Onlanden (Optimalisatie Onlanden) is een van de maatregelen in dat pakket. De verwachting is dat deze maatregel gemiddeld eenmaal in de 25 jaar ingezet zal worden.

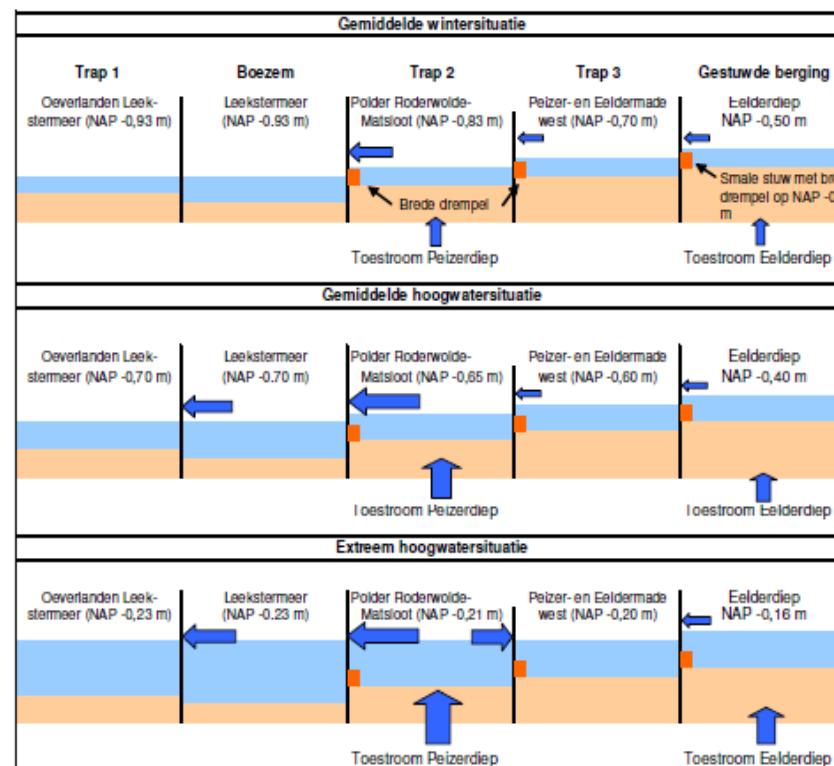
Tegen deze achtergrond worden de verschillende alternatieven in de milieueffectrapportage tegen elkaar afgewogen.

2.6 Huidige werking waterberging Onlanden

In de verschillende reacties wordt ingegaan op de huidige werking van de waterberging Onlanden. De huidige waterberging binnen het gebied van

De Onlanden is een zelf meebewegende berging met ons boezemsysteem. In januari 2012 tijdens de hoogwaterperiode, vulde het gebied zich bijvoorbeeld vanzelf tot een maximaal niveau van NAP -0.20 m. Waterberging De Onlanden is ingericht om water getrapt te kunnen bergen, zodat in extreme situaties de waterstand wel hoger kan worden dan de vast ingestelde peilen in de peilvakken. Hiervoor is berekend hoe hoog de waterstanden kunnen worden bij verschillende situaties. Bij de

Figuur 2 Hoogte van de peilniveaus in de peilvakken in De Onlanden in drie verschillende situaties (gemiddelde winter, gemiddelde hoogwater en extreem hoogwater).

inrichting is rekening gehouden met een maximale waterstand van circa NAP-0,20 m. Dit is gelijk aan het maximale peil van de Electraboezem.

Bovenstaande figuur laat schematisch de werking van de getrapte waterberging zien. Hierin zijn de peilen weergegeven, de gemiddelde wintersituatie betreft de 50% afvoersituatie. De extreem hoogwatersituatie betreffen de maximale peilen. De gemiddelde hoogwatersituatie is een willekeurig gekozen situatie die in de toekomst kan voorkomen.

De waterpeilen zoals vastgelegd in het peilbesluit voor De Onlanden zijn streefpeilen. Hier wordt incidenteel van afgeweken zoals hierboven aangegeven. Het incidenteel afwijken van het streefpeil is geen reden om een nieuw peilbesluit te nemen. Dit incidenteel afwijken van het streefpeil was ook al onderdeel van het peilbesluit voor De Onlanden in 2011.

2.7 Werking toekomstige waterberging Onlanden

Zoals in paragraaf 2.6 is aangegeven, is de huidige waterberging in De Onlanden een zelf meebewegende berging met een boezemsysteem. Om

extra water te kunnen bergen heeft het waterschap Noorderzijlvest het voornemen om kunstmatig en tijdelijk een extra schijf water (van 35 cm hoog) boven op de huidige berging (maximale waterstand van circa NAP -0,20 m) mogelijk te maken. Bij deze extra waterberging is de maximale waterstand NAP +0,15 m. Om het extra water te bergen is het noodzakelijk om de kades op te hogen en op een aantal punten beweegbare (op afstand te besturen) stuwen te realiseren. Na de hoogwaterperiode laat het waterschap de waterberging weer deels leeglopen tot het reguliere(huidige) niveau. Alleen in extreme situaties wordt de waterberging gestuurd ingezet. In normale situaties blijft de waterberging (in de toekomst) een zelf meebewegende berging met een boezemsysteem, zoals in de huidige situatie.

3 Behandeling reacties

3.1 Reactie 1

Indiener	Reactie	Antwoord
11	De indiener doet de suggestie om het Leekstermeer op ondiepe plekken uit te diepen en de gewonnen grond te benutten voor het ophogen van de kades.	Omdat het Leekstermeer buiten het plangebied valt is dit geen kansrijke koppelkans. Maar onder andere met het oog op duurzaamheid en kosten efficiëntie kan grondwinning uit het Leekstermeer een win-win situatie geven. Die mogelijkheid wordt in de planvoorbereidingsfase verder onderzocht. En daarnaast andere mogelijkheden zoals het gebruik van plaggen grond uit nabijgelegen natuurterrein en aanvoer grond van elders. Het maakt daarmee geen onderdeel uit van de m.e.r.-procedure en het projectbesluit.

3.2 Reactie 2

Indiener	Reactie	Antwoord
12	De Indiener geeft in zijn reactie aan in de huidige situatie overlast te ondervinden van horzels, dazen en steekmuggen. De Indiener maakt zich zorgen dat het aantal muggen toeneemt wanneer de waterberging van De Onlanden wordt geoptimaliseerd – als er een tijdelijke waterstandsverhoging plaatsvindt.	Voor de ontwikkeling van De Onlanden (2007 tot 2012) zijn eerder onderzoeken gedaan naar de ontwikkeling van muggen en mogelijke overlast door deze insecten. In paragraaf 2.2 staat de toelichting.
	Indiener stelt voor een zwemstrand te realiseren nabij de haven van Roderwolde.	Gemeente Noordenveld geeft aan dat deze locatie zich ongeschikt is om aan de vereisten van zwemwater te voldoen. Ook is de inrichting ongeschikt voor recreatief gebruik. Om die redenen wordt deze koppelkans niet verder onderzocht.

3.3 Reactie 3

Indiener	Reactie	Antwoord
13	De indiener heeft een alternatief aangedragen voor de optimalisatie van De Onlanden. Als alternatief wordt aangedragen om het extra water weg te pompen uit De Onlanden via het Paterswoldsemeer, tussen de Haren en Groningen door naar het Eemskanaal of het wegpompen van water richting Lauwersoog.	De beoordeling van deze oplossingsrichting staat in de NKO onder OR9. Het wegpompen van overtollig water vanuit De Onlanden is geen passend alternatief bij het moderne waterbeheer dat in Nederland wordt toegepast. Vanuit modern waterbeheer binnen het eigen watersysteem van waterschap Noorderzijlvest wordt het principe van Vasthouden-Bergen-Afvoeren toegepast. Voor het watersysteem van Noorderzijlvest betekent dit het vasthouden van water in het Fochtelooerveen en het bekensysteem van het Peizerdiep en Eelderdiep. De afgelopen jaren vanaf 2008, hebben hier ingrijpende maatregelen plaatsgevonden in de vorm van hermeandering van de gekanaliseerde beken, ontpoldering en het verwijderen van diverse kunstwerken (stuwen). In combinatie met voorgaande werken is ook De Onlanden aangelegd als een uitwerkingsmaatregel voor het bergen van water. Naast het gebied De Onlanden worden ook in het Zuidelijk Westerkwartier momenteel (nood)bergingsgebieden aangelegd. Tenslotte wordt nog bij een aantal gemalen de capaciteit voor het afvoeren van water uitgebreid (afvoeren) waaronder o.a. het gemaal HD Louwes nabij Zoutkamp. Hiermee wordt de afvoercapaciteit van de grote kanalen tijdens een hoogwatersituatie al volledig benut en kunnen deze niet zomaar nog meer water afvoeren. Op basis van hiervoor benoemde principes en bijbehorend beleid is het verpompen van water geen duurzame oplossing die past bij het moderne waterbeheer.

3.4 Reactie 4

Indiener	Reactie	Antwoord
14	De indiener is verbaasd dat zijn perceel binnen het plangebied van de optimalisatie van De Onlanden ligt. Daarbij wordt aangegeven dat er op dit moment geen beperkingen op het agrarische perceel gelden en deze situatie wil de indiener behouden.	Voor de begrenzing van het plangebied voor de extra waterberging is de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) aangehouden. Hier is voor gekozen, omdat de waterberging in het gebied van De Onlanden uiteindelijk zou samenvallen met de verworven natuur (NNN). Bij de verwerving van begrensde natuur is sprake van vrijwilligheid. Dit is in het geval van indiener ook het geval. De status van het perceel verandert daarom niet als gevolg van de huidige begrenzing.
	Vanuit de indiener zijn er zorgen over het onderwaterlopen van zijn perceel.	In de milieueffectrapportage wordt onderzocht wat de effecten zijn van de maatregelen die nodig zijn voor de extra waterberging. Het gaat om effecten op percelen en de hele omgeving van De Onlanden. Dit kan zijn: een tijdelijke vermindering van drooglegging, opbrengstderving of verhoging van de grondwaterstand. Van belang is om de effecten inzichtelijk te maken voor de extreme situatie dus de verhoging van de waterstand van NAP -0.20 m (situatie 2012) t.o.v. de voorgenomen waterstand van NAP +0.15 m. In de milieueffectrapportage worden de effecten onderzocht. En welke maatregelen nodig en mogelijk zijn om negatieve effecten te voorkomen. Op de kade- inundatiekaart, Arcadis, maart 2022 staan een aantal specifieke aandachtsgebieden voor de milieueffectrapportage benoemd.
	De indiener maakt zich zorgen over de mogelijke vermenging van het water van de landbouwpercelen en het water van De Onlanden (waterberging en natuurgebied).	Binnen de milieueffectrapportage wordt gekeken naar de mogelijke effecten op de waterkwaliteit door vermenging van oppervlaktewater van natuur- en landbouwgronden. Dit zal worden onderzocht onder het onderzoek criterium 'Waterkwaliteit' die benoemd staat onder het thema 'Water', in het beoordelingskader MER (tabel 3-1) in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage. De ingediende reactie leidt niet tot aanpassingen van de reikwijdte en detailniveau van de milieueffectrapportage.

3.5 Reactie 5

Indiener	Reactie	
15	<p>De indiener is eigenaar en gebruiker van diverse percelen waar te verhogen kades voor de optimalisatie van De Onlanden zijn gelegen en gaat om die reden graag in gesprek met het waterschap Noorderzijlvest over het realiseren van de kades. Hij wil graag komen tot kades die functioneel en gemakkelijk te onderhouden zijn.</p> <p>Daarnaast ziet de indiener ook enkele koppelkansen voor optimalisatie van de uitvoering. Door onder andere de aangrenzende percelen bij de kades aan te leggen met natuurvriendelijke oevers. De vrijgekomen grond kan dan worden gebruikt bij de kadeverhoging voor de optimalisatie van de waterberging. Ook wordt een voorstel voor het inrichten van een mini polder gedaan met lage zomerkaders om een uiterwaardensysteem te realiseren op de buitendijkse grond van "Het Drentse Landschap".</p>	<p><i>Aanleg kades</i> Met betrekking tot de aanleg van de kades gaat waterschap Noorderzijlvest in gesprek met direct betrokkenen zoals aangrenzende eigenaren. Het waterschap onderkent het belang van kades die functioneel in gebruik en onderhoud zijn.</p> <p><i>Koppelkansen</i> Waterschap ziet onder andere met het oog op duurzaamheid en kostenefficiëntie een win-win situatie in het gebruik van lokale grond. Die mogelijkheid wordt in de planvoorbereidingsfase verder onderzocht Naast andere mogelijkheden zoals het gebruik van plaggen grond uit nabijgelegen natuurterrein en aanvoer grond van elders. Het maakt daarmee geen onderdeel uit van de m.e.r.-procedure en het projectbesluit.</p> <p>Met betrekking tot de kans om in een 'minipoldertje' de vroegere Dotterrijke hooilanden terug te brengen, geeft de grondeigenaar aan een andere keuze te hebben gemaakt. Voor beantwoording van uw reactie heeft de Provincie afstemming gehad met de stichting Het Drentse Landschap. Een aantal jaren geleden is het hooilandbeheer op deze plek gestopt, omdat de waterhuishoudkundige situatie na inrichting in de jaren negentig is veranderd. Het hooilandbeheer leidde niet tot de gewenste kwaliteit met grondwaterafhankelijke soorten zoals Dotterbloem en Holpijp. Om die reden heeft Het Drentse Landschap gekozen voor de ontwikkeling tot een afwisseling van ruigte, moeras en broekbos op deze plek. Andere, meer kansrijke delen van het beekdal houden wel een hooilandbeheer.</p>

3.6 Reactie 6

Indiener	Reactie	Antwoord
16	De indiener gaat in op het onderzoek naar andere oplossingsrichtingen voor de waterveiligheidsopgave, zoals ook beschreven staat in Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage, paragraaf 1.1.3. Zij doet het verzoek om de beekdalbrede benadering met kracht ter hand te nemen.	Zowel provincie Drenthe als waterschap Noorderzijlvest hebben een actieve rol in activiteiten die opgestart zijn voor de gebiedsgerichte aanpak Kop van Drenthe.
	De indiener doet het verzoek in het kader van de milieueffectrapportage alle mitigerende maatregelen te onderzoeken die ertoe leiden dat schade voor kwetsbare flora en fauna tot een minimum wordt beperkt.	In het kader van de milieueffectrapportage worden de gevolgen voor (kwetsbare) flora en fauna onderzocht. In het MER worden ook eventuele mitigerende maatregelen meegenomen. In de Toelichting staat daarover: "In aanvulling op de beoordeling wordt onderzocht of er mitigerende maatregelen te treffen zijn om de nadelige effecten te beperken of voorkomen (of positieve effecten te versterken)".
	De indiener doet het verzoek de mogelijkheid te onderzoeken om de peilgrens voor een deel te verleggen tussen het -0,50 NAP en -0,70 NAP gebied waardoor een ecologische meerwaarde ontstaat.	Deze koppelkans is gekoppeld aan OR2 in de NKO. Deze oplossingsrichting wordt verder onderzocht en beoordeeld in de milieueffectrapportage. Dit is door deze ingediende reactie.
	De indiener benadrukt het belang van voorspelbaarheid en transparantie over de situatie waarin de extra waterberging ingezet gaat worden. Het verzoek wordt gedaan om nader onderzoek, zodat de uitkomsten van de milieueffectrapportage input opleveren voor het op te stellen bedieningsprotocol.	In verschillende reacties wordt aandacht gevraagd voor het besluitvormingsprotocol (door de indiener in de reactie bedieningsprotocol genoemd). In paragraaf 2.3 staat een uitgebreide(re) toelichting. Voor het beoordelen van de effecten in de milieueffectrapportage zijn door het waterschap Noorderzijlvest uitgangspunten opgesteld voor het op een later moment op te stellen besluitvormingsprotocol. Dit zijn de uitgangspunten op basis van de nu bekende informatie voor de inzet van de extra waterberging in De Onlanden. De bevindingen uit het MER kunnen bijdragen aan een optimaal toekomstig besluitvormingsprotocol.

3.7 Reactie 7

Indiener	Reactie	Antwoord
17	Indiener geeft aan graag mee te willen denken over de waterbergingsopgave, als grondeigenaar van 50 hectare grond in Matsloot. Een oplossingsrichting met koppelkansen wordt aangedragen. Het gaat om een grondgebonden zonnepark, waarbij de indiener kansen ziet om dit te combineren met waterberging voor De Onlanden. Door het zonnepark mee te nemen bij de optimalisatie van De Onlanden zou dit leiden tot de volgende onderstaande kansen.	De oplossingsrichting en aangevoerde koppelkansen zijn beoordeeld op kansrijkheid in de NKO onder OR6. Geoordeeld is dat de oplossingsrichting niet voldoet aan het criterium 'plangebied' en het criterium 'waterberging'. Het is onzeker in hoeverre de oplossingsrichting voldoet aan het criterium 'ingebruikname'. Daarmee is de voorgestelde oplossingsrichting beoordeeld als 'niet kansrijk' en maakt daarmee geen onderdeel uit van m.e.r.-procedure. De toelichting staat in de NKO onder OR6.
	1. Werk met werk maken; zonnepark en waterberging goed te combineren.	Er zijn inderdaad meerdere voorbeelden te vinden waarbij zonneparken worden gecombineerd met waterbergingen. Hiermee zou de grond een dubbelfunctie krijgen. Het voorstel dat de kades voor de waterberging onderdeel kunnen zijn van de landschappelijke inpassing voor het zonnepark, zou een mooie kans zijn. Hierbij gelden wel bepaalde technische voorwaarden en eisen aan de kades (vanwege de waterveiligheid), die van toepassing zijn en die beperkingen kunnen hebben op het ontwerp.
	2. Kostenbesparing; deel van de kosten kunnen deel uitmaken van de aanleg van het zonnepark.	De indiener geeft aan dat de aanleg van de kades deel kan uitmaken van de aanleg van het zonnepark. Het combineren van de werkzaamheden zodat er maar een keer in het gebied werkzaamheden plaatsvinden, is een mooie manier van werk met werk maken. Ook wordt door de indiener aangegeven dat het zonnepark in een peilgebied ligt waardoor het aantal aanpassingen om een waterberging mogelijk te maken beperkt zijn. Of dit daadwerkelijk het geval is moet nader onderzocht worden. Net als de mogelijke effecten op de omliggende (agrarische) gronden en woningen.
	3. Veenoxidatie; de ondergrond van het gebied Matsloot bestaat uit een dikke laag veen die door veenoxidatie inklinkt. Verhoging van waterpeil kan dit tegengaan en bodemdaling beter controleren.	De Provincie Drenthe streeft bij gebiedsontwikkelingen, daar waar dit van toepassing is, naar het verminderen van veenoxidaties (zie Regionaal Waterprogramma Drenthe 2022-2027). Als het zonnepark wordt ontwikkeld vragen we hier dan ook aandacht voor te hebben. Het combineren van een zonnepark en waterberging kan daarbij een bijdrage leveren, want door droogte te voorkomen wordt het proces van bodemdaling en veenoxidatie niet versneld. Om veenoxidatie tegen te

		gaan is het een belangrijke voorwaarde dat het gebied op de lange termijn natter wordt en dat er in de toekomst niet alsnog veenoxidatie op treedt door een verlaging in het waterpeil.
	4. Ontzien van De Onlanden; het gebied voor het zonnepark is gelegen buiten NNN en Natura 2000-gebied.	<p>Het voorgestelde gebied ligt inderdaad buiten het Natura 2000 en NNN-gebied.</p> <p>In de milieueffectrapportage wordt onderzocht of er binnen de grenzen van de huidige waterberging sprake is van negatieve effecten op natuur door de optimalisatie van De Onlanden. En of het noodzakelijk is om bepaalde natuur te ontzien. De kansrijke alternatieven worden hierop beoordeeld. De voorgestelde oplossingsrichting is beoordeeld als 'niet kansrijk' en wordt niet meegenomen in het MER, zie ook NKO onder OR6.</p>
	5. Versterken bestaande natuur.	Dat het zonnepark landschappelijk wordt ingepast is in elke situatie belangrijk. Hierbij kan beter aangesloten worden op natuurwaarden van omliggende gebieden. Het biedt mogelijk kansen tot het versterken van deze natuurwaarden en de realisatie van een ecologische en hydrologische verbinding.
	6. Planning; de doorlooptijd van de realisatie van het zonnepark is relatief gezien kort, realisatie voor 2025 zou mogelijk kunnen zijn.	Doordat de indiener grondeigenaar is van de gronden, is het aannemelijk dat realisatie relatief snel mogelijk is. Echter ontbreekt een concrete planning die aantoont dat de ontwikkeling binnen dit tijdspad te realiseren is.

3.8 Reactie 8

Indiener	Reactie	Antwoord
18	<p>De indiener geeft aan als uitgangspunt van zijn reactie de Nationale Omgevingsvisie te hebben gebruikt waarbij meervoudig gebruik van land en water preferent wordt verklaard. De indiener ziet dit onderdeel terugkomen in de Toelichting Projectbesluit en Milieueffectrapportage in paragraaf 1.1.2 waarin is opgenomen dat de gebruikskwaliteiten van recreatiegebieden en -structuren moeten behouden blijven en waar mogelijk versterkt. De indiener vraagt hierbij aandacht voor de gebruikskwaliteit van recreatiegebieden, voor voornamelijk vaarrecreatie. Vanuit sociaal en maatschappelijk belang worden door de indiener meerdere voorstellen voor koppelkansen gedaan. Hieronder wordt de ingediende koppelkans benoemd waarbij een reactie wordt gegeven op het voorstel.</p>	
	<p>1) Koppelkansen – Peizerdiep: Doolhofstuw (in Peizerdiep) passeerbaar maken voor kano's en sloepen, ook worden voordelen gezien voor vismigratie. Steigers aanpassen in de haven Roderwolde zodat ook kanovaarders en roeiers kunnen aanleggen.</p>	<p>De Doolhofstuw is op dit moment te passeren voor kano's door een in- en uitstapvoorziening. Ook op verzoek van indiener zijn deze voorzieningen aangebracht tijdens de aanleg van De Onlanden (2007-2012)). Onder normale omstandigheden is er sprake van een peilverschil van 10 cm (NAP -0.83 ten opzichte van NAP -0.93 m). In het kader van de Optimalisatie van De Onlanden moet de klep van de bestaande stuw verlengd worden om incidenteel de waterstand op NAP +0.15 m te brengen. Deze hoogwatersituatie doet zich vooral voor in de winterperiode. Er wordt aangenomen dat er op dat moment geen of een zeer gering aantal kanovaarders zijn. De stuw is tijdens die incidentele korte periode niet te passeren. Het aanpassen van de steigerhoogte in de haven Roderwolde is besproken met de gemeente Noordenveld en de terrein beherende organisaties. De hoogte van de huidige steiger vormt momenteel geen beperking voor het gebruik van de steiger. En wordt om die reden niet verder onderzocht.</p>

	<p>2) Koppelkans: een vaarverbinding maken tussen Koningsdiep en Matsloot hiervoor zijn verschillende oplossingen benoemd.</p>	<p>In de huidige situatie is sprake van een peilscheiding tussen de boezem (NAP -0.93 m) en het peilvak NAP -0.83 m in het bergingsgebied De Onlanden. Om de verbinding te maken zijn er in- en uitstapvoorzieningen voor kano's aanwezig. Een open verbinding kan hier niet worden gerealiseerd. Omdat in dat geval de berging niet meer kan functioneren door het peilverschil. Indien deze verbinding gerealiseerd moet worden, dienen er maatregelen getroffen te worden. Dit zijn: het aanbrengen van een geautomatiseerde en kanopasseerbare stuw, het aanbrengen van een brug in de Roderwolderdijk en bijkomende voorzieningen. De kosten voor deze maatregelen worden ingeschat op een bedrag tussen de 750.000 - 1 miljoen euro. Voor dit maatregelenpakket is geen financiële dekking. Als alternatief wordt door de indiener een rollenbaan benoemd. Door het waterschap is aangegeven dat dit alternatief op deze locatie lastig is door een doorgaande asfaltweg.</p>
	<p>3) Koppelkans: Kanoroute Matsloot doorgang Rietboor. Op deze locatie ligt een vistrap en komt er in het kader van de optimalisatie van De Onlanden een stuw. Als koppelkans wordt het realiseren van een bevaarbare vistrap of een bevaarbare balgstuw benoemd.</p>	<p>Voor de optimalisatie van De Onlanden moet het ontwerp van de stuw nog worden uitgewerkt. Dit detailniveau volgt in een volgende fase. Bij de verdere uitwerking wordt o.a. nagedacht over hoe de stuw eruit komt te zien en wanneer deze in bedrijf is. Mogelijk is er alleen sprake van inzet van de stuw bij hoogwater en blijft de huidige situatie onder normale omstandigheden (geen hoogwater) gehandhaafd. Het waterschap Noorderzijlvest heeft aangegeven dat een voorziening voor het in- en uitstappen met een kano om de bestaande kanoroute te versterken bespreekbaar is. Dit kan als koppelkans meegenomen worden in de planvorming als financiering beschikbaar wordt gesteld door de indiener of een andere partij.</p>
	<p>4) Koppelkans: Peizerdiep, afslag Peize. Het bereikbaar maken van de camping Oude Velddijk per kano.</p>	<p>Het bereikbaar maken van de camping is met de gemeente besproken. Hiervoor is een nieuwe kanosteiger noodzakelijk op de hoek Schipdijk/ Roderweg. Deze koppelkans wordt niet verder onderzocht, omdat deze buiten het plangebied van de extra waterberging ligt. En het niet bijdraagt aan de waterveiligheidsdoelstelling. Benodigd onderzoek is niet direct te koppelen aan benodigde onderzoeken voor de milieueffectrapportage en vooralsnog is er geen zicht op financiering.</p>

	5) Koppelkans: Doorvaart mogelijk maken Weehorsterweg (Roden).	Op het Peizerdiep loopt de kanoroute vanuit De Onlanden door tot aan de stuw het Sterrenbos in het Liewersche Diep. Daarmee is deze koppelkans voor dit moment niet verder onderzocht. Blijkt in afstemming met de indiener dat de situatie anders is? Dan kan opnieuw bepaald worden of de koppelkans kansrijk is om verder in het traject op te pakken.
	6) Koppelkans: Rodervaart, hoek Sandebuursedijk. Binnen deze koppelkans wordt het creëren van een toeristisch overstap punt (TOP locatie) aangedragen.	Deze locatie ligt buiten het plangebied. Daarom wordt deze niet meegenomen in de planvorming. Daarbij is bij de realisatie van De Onlanden ingezet op een aantal toegangspoorten tot het gebied. Hierbij zijn als toegangspoorten benoemd: bij de Onlanderij, Kijkboerderij 't Hoogeveld, Clossen en het Oermonument. De provincie en de terreinbeherende organisaties hebben niet als doel een nieuwe toegangspoort, een TOP locatie, te creëren in het gebied. Daarbij is gemeentelijk en provinciaal beleid er niet gericht op het stimuleren van autoverkeer in de directe omgeving van De Onlanden.
	7) Koppelkans: Rodervaart doortrekken	Ook deze koppelkans ligt buiten het plangebied en draagt niet bij aan de waterveiligheidsdoelstelling. Het vraagt om een op zichzelf staand onderzoek en procedure waarbij er geen sprake is van werk met werk maken. Daarom wordt deze koppelkans niet meegenomen in de planvorming.
	8) Koppelkans: Meer gebieden openstellen voor recreatieve vaart.	Bij de realisatie van De Onlanden (in 2007 tot 2012) zijn de kanoroutes bepaald. Vanwege de aanwezige natuurwaarden, voor de rust van de (beschermde) vogelsoorten en andere diersoorten is er destijds niet voor gekozen om een kanoroute van het Eelderdiep via het Langmameer, Matslootgebied, Blauwvennen naar het Leekstermeer aan te brengen. De koppelkans is met de terreinbeherende organisaties besproken. De terreinbeherende organisaties hebben aangegeven geen uitbreiding in recreatieve voorzieningen of mogelijkheden te willen. Dit heeft onder andere te maken met dat De Onlanden een rustgebied is. Dit is een belangrijk kenmerk van het gebied en is nodig voor de (beschermde) vogelsoorten. Het gebied is bewust vanaf de randen beleefbaar door het gebruik van bestaande fiets- en kanoroutes. Hierdoor is het gebied zeer geschikt voor liefhebbers zoals vogelaars. Meer achtergrondinformatie staat in Natuurvisie De Onlanden 2019 – 2037 , nov 2019, in opdracht van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Drentse Landschap en Het Groninger Landschap.

3.9 Reactie 9

Indiener	Reactie	Antwoord
19	<p><i>Beekdal brede aanpak</i></p> <p>De indiener geeft in zijn reactie aan het een gemiste kans te vinden dat de wateropgave niet wordt gezien vanuit een integrale ruimtelijke visie op het stroomgebied van Drenthe tot aan het Wad. Indiener had liever gezien dat er meteen werd ingezet op de 'beekdalbrede aanpak' en betreuren dat bestuurlijk de keuze is gemaakt om pas op de langere termijn deze aanpak te ontwikkelen. In de reactie wordt verzocht om de Beekdal brede aanpak met de natuurorganisaties en het waterschap zo snel als mogelijk en met kracht ter hand te nemen. Hierbij hoopt de indiener dat de Beekdal brede aanpak ertoe leidt dat de volledige 5.2 m³ extra waterberging in De Onlanden niet nodig zal zijn.</p>	<p>Sinds het voorjaar 2022 is gestart met de gebiedsgerichte aanpak Eelder- en Peizerdiepsysteem (nieuwe benaming voor beekdal brede aanpak). Waterschap Noorderzijlvest en Provincie Drenthe verkennen met de gebiedspartners vanuit gezamenlijk belang, ambitie en doelen voor de watertransitie de mogelijkheden. In de milieueffectrapportage wordt ook ingegaan op de gebiedsgerichte aanpak Kop van Drenthe. In de milieueffectrapportage wordt de samenhang van de Optimalisatie De Onlanden met de plannen voor alternatieve waterhuishouding in het Fochteloërveen en de benedenloop van het Peizerdiep beschreven. Daarbij wordt ook een doorkijk gegeven naar een mogelijke gebiedsgerichte aanpak Kop van Drenthe in de boven-, midden- en benedenloop van het Eelder- en Peizerdiep Dit adviseerde de Commissie m.e.r. ook. De milieueffectrapportage heeft aandacht voor de effecten in grote lijnen van deze lopende planontwikkelingen, waaronder de (positieve) effecten daarvan voor De Onlanden.</p>
	<p><i>Reikwijdte en detailniveau</i></p> <p>In de reactie over de reikwijdte en detailniveau wordt door de indiener aangegeven dat zij zich niet kan vinden in de scope (uitgangspunten en randvoorwaarden) voor de het aandragen van oplossingsrichtingen. Hierdoor worden volgens de indiener een aantal kansrijke oplossingsrichtingen uitgesloten. De indiener verzoekt om 2025 niet als keiharde datum voor de realisatie te hanteren.</p>	<p>Meer informatie over de bestuurlijke keuze om het jaar 2025 te hanteren is te lezen in paragraaf 2.5. Dit blijft ongewijzigd.</p>
	<p>Ook zorgt de begrenzing van het plangebied voor beperkingen voor het aandragen van oplossingsrichtingen, volgens de indiener. Door uit te gaan van een ruimer plangebied zouden andere oplossingsrichtingen in beeld kunnen komen.</p>	<p>De onderbouwing voor de gekozen begrenzing is te lezen in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage, paragraaf 1.1.3.</p>
	<p><i>Oplossingsrichtingen en verbeteringen oplossingsrichtingen</i></p> <p>De indiener geeft, uitgaande van een verruimde scope, twee oplossingsrichtingen die zij graag beschouwd ziet worden als alternatieven in de milieueffectrapportage, namelijk:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alternatief verbrede optimalisatie De Onlanden: hierin wordt het plangebied naar het westen uitgebreid met het 	<p>De oplossingsrichtingen zijn beoordeeld op kansrijkheid in de NKO onder OR4 en OR5. Beide zijn beoordeeld als 'niet kansrijk' en maken daarmee geen onderdeel uit van m.e.r.-procedure. De toelichting staat in de NKO onder OR4 en OR5.</p>

	<p>Leekstermeer, de Lettelberterpetten en de omliggende waterbergingsgebieden van de Bolmert, de Middelvennen, de Jarrens en de berging Sandebuurt.</p> <p>2. Alternatief Matsloot: hierbij wordt het westelijke deel van polder Matsloot en de graslanden ten westen van Westpoort ingericht als moerasnatuur annex waterberging. Hierdoor is er minder waterberging in De Onlanden nodig. Er wordt ook verwezen naar de Natuur- en landschapsvisie Westpoort-Matsloot. Deze visie biedt kansen om biodiversiteit en natuur niet alleen te behouden maar ook te versterken.</p>	
	<p>Daarnaast heeft de indiener verbeteringen aangedragen voor de alternatieven (alternatief Droge Voeten 2050 en het Compartimenteringsalternatief) die staan beschreven in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage om negatieve effecten op de kwetsbare natuur te voorkomen, namelijk:</p> <p>1. Beweegbare stuwen bij de Hooiweg: In de plannen is de aanleg van beweegbare stuwen en een hoge kade voorzien aan de oostzijde van het Leekstermeer. De aanleg van een hoge kade met beweegbare stuwen zal tot een harde afscheiding tussen het Leekstermeer en het moeras van de Blauwvennen leiden. Daarom wordt voorgesteld om de twee beweegbare stuwen aan te leggen op de plaats waar de twee slenken (Noord- en Zuidslenk) de Hooiweg kruisen. De kade aan de oostzijde van het Leekstermeer hoeft dan niet te worden aangelegd.</p> <p>2. Verleg peilgrens tussen -50 en -70 gebied: In het kader van het compartimenteringsalternatief wordt verzocht om ook te onderzoeken welke mogelijkheden het verleggen van de peilgrens tussen het -0,50 en -0,70 gebied van de Drentse Dijk naar De Gouw in de Weeringsbroeken biedt. Dit is het gebied dat een paar jaar geleden is gewijzigd van 'vochtig hooiland' naar 'Dynamisch moeras'.</p>	<p>Deze verbeteringen op de oplossingsrichtingen zijn beoordeeld op kansrijkheid in de NKO onder OR2 en OR3. Beide zijn beoordeeld als 'kansrijk' en maken daarmee onderdeel uit van m.e.r.-procedure. De toelichting staan in de NKO onder OR2 en OR3.</p>
	<p><i>Aanvulling beoordelingskader</i> Ten slotte geeft de indiener aan de eventuele effecten op kwelafhankelijke natuur en de Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen te missen in het beoordelingskader in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage. Ook vraagt de indiener de cumulatieve effecten van andere ontwikkelingen in de milieueffectrapportage mee te nemen.</p>	<p>In de milieueffectrapportage wordt onder het thema 'natuur' ingegaan op alle mogelijke effecten op natuur door de optimalisatie van De Onlanden. Hierbij wordt onder andere ook ingegaan op de mogelijke effecten op (beschermde) kwelafhankelijke natuur. Onder het thema Water onder het criterium waterkwaliteit wordt ingegaan op de (ecologische) waterkwaliteit en indien van toepassing maatregelen voor het plangebied om de KRW-doelstellingen voor planperiode 2022 –2027 te behalen. In</p>

		een milieueffectrapportage dient vanuit de Europese Richtlijn (2011/92/EU, in 2015 gewijzigd: 2014/52/EU) in te worden ingegaan op de cumulatie van effecten met andere ontwikkelingen in de omgeving.
--	--	--

3.10 Reactie 10

Indiener	Reactie	Antwoord
110	<p>De indiener is van mening dat een waterberging niet alleen voldoende water moet kunnen opvangen, maar ook zou moeten kunnen inspelen op wisselende omstandigheden. Volgens de indiener zou de waterberging leeg moeten zijn (boezempeil) zodat optimaal geprofiteerd kan worden van de bergingsmogelijkheden. Dit is nu niet het geval. De berging zou in rust het peil van de boezem moeten hebben. Dan zou de extra waterberging grotendeels binnen de huidige Onlanden opgevangen kunnen worden, zonder daarbij gebruik te hoeven maken van dure maatregelen zoals kades en stuwen. Bovenstrooms bij het begin van de berging en eventueel aan het einde, zou de water instroom en berging geregeld kunnen worden.</p>	<p>De oplossingsrichting is beoordeeld op kansrijkheid in de NKO onder OR7. Geoordeeld is dat de oplossingsrichting niet voldoet aan het criterium 'plangebied', omdat de peilwijziging invloed heeft buiten het plangebied en het criterium 'waterberging'.</p> <p>De inschatting is dat door de impact op de omgeving en de mogelijke bezwaren die men hierop heeft de doorlooptijd meer tijd in beslag neemt dan beschikbaar is. Daarmee is de voorgestelde oplossingsrichting beoordeeld als 'niet kansrijk' en maakt daarmee geen onderdeel uit van m.e.r.-procedure. Voor de toelichting staat in de NKO onder OR7.</p>
	<p>Indiener adviseert ook om het gebied 'schoon te houden' van begroeiing omdat dit ten koste gaat van de bergingscapaciteit en snelheid van leeglopen. Hierbij merkt de indiener op dat de berging in het voorjaar van 2022 niet binnen de gestelde 10 dagen is leeggelopen.</p> <p>De indiener ziet als oplossing het waterpeil tijdig omlaag te brengen als de keuze valt op het laten staan van water in De Onlanden. Door het voormalen wordt volgens indiener het peil voor de hevige regenval omlaag gebracht, waardoor erna op het moment dat het nodig is meer water kan worden vastgehouden. De beslissing wanneer het voormalen wordt ingezet moet volgens de indiener bij het waterschap liggen.</p>	<p>Het antwoord op 'het schoonhouden van het gebied' staat vermeld op bladzijde 28/29, daar wordt ingegaan op het onderhoud van de hoofdwatergangen.</p> <p>Over de Leegloop binnen tien dagenstaat een toelichting in paragraaf 2.4 van terugkerende onderwerpen.</p> <p>De beoordeling van het alternatief om de waterberging van De Onlanden voor de inzet leeg te laten lopenstaat in de NKO onder OR7.</p>
	<p>De indiener stelt als koppelkans voor de Langmadijk te verbreden tot aan de driesprong en uitbreiding van de parkeermogelijkheden. Beide maatregelen vergroten de verkeersveiligheid.</p>	<p>Beide koppelkansen zijn besproken met de gemeente Noordenveld. Het verbreden van de Langmadijk ligt buiten het plangebied en heeft geen bijdrage aan de waterveiligheidsdoelstelling. Een onderzoek hiernaar houdt om die reden niet direct verband met de onderzoeken voor de milieueffectrapportage. Ook is er geen sprake van werk met werk maken en is er geen zicht op financiering.</p>

		<p>Voor de uitbreiding van de parkeermogelijkheid geldt dat gemeentelijk en provinciaal beleid niet gericht is op het stimuleren van autoverkeer in de directe omgeving van De Onlanden.</p> <p>Beide voorgestelde koppelkansen worden niet meegenomen in de besluitvorming.</p>
	<p>De indiener geeft aan dat er geen trilveen in het plangebied voorkomt. Mocht het toch ergens voorkomen dan zou dit niet de afgelopen 10 jaar zijn ontstaan maar is dit al eeuwen oud. Vroeger stond het gemiddelde peil op -95 NAP en waren de fluctuaties groter, voordat De Onlanden werd gerealiseerd. De indiener vraagt zich af waarom het gebied nu opeens zo gevoelig is?</p>	<p>De Onlanden is een Natuurnetwerk Nederland gebied waarbinnen de Provincie verschillende beheerdoeltypen heeft benoemd. Het natte schraalland (N10.01) en trilvenen (N06.02) liggen vooral in de Peizerweering, Broekerweering, Beeldstukken, Broekstukken en Vogeltjesland. Die gronden zijn gelegen in het peilvak -0,70 NAP. Zowel trilveen- als natte schraallandvegetaties zijn gebonden aan permanent natte, tamelijk voedselarme omstandigheden met (enige) invloed van gebufferd water. Uit een ecologische beoordeling (Altenburg & Wymenga, 2019) blijkt dat bij een grote invloed van regenwater (en/of afname van de kwelinvloed) soorten van zure omstandigheden gaan domineren. Bij een grote invloed van voedselrijk oppervlaktewater vindt verrijking plaats en verdwijnen soorten van voedselarmere omstandigheden.</p> <p>Door de extra inundatie loopt ongeveer 0,34 ha trilveen en nat schraalland onder water. Het gaat om oppervlaktewater dat van buiten het gebied afkomstig is. Dat water is naar verwachting rijk aan voedingsstoffen en aan voedselrijk slib. Extra inundatie kan hierdoor mogelijk negatieve effecten hebben op onder andere trilveen door (voedsel)verrijking. Ook kunnen bepaalde diersoorten (zoals zompsprinkhaan, bruine vuurvlieder en groene glazenmaker) hierdoor schade ondervinden met als grootste risico dat doelsoorten permanent uitsterven na een inundatie van +0.15 m NAP. De mogelijke gevolgen en eventuele mitigerende maatregelen worden om die reden meegenomen in de milieueffectrapportage.</p>
	<p><i>Landschap, cultuurhistorie, etc.</i> De indiener kan zich vinden in de opgenomen randvoorwaarden over landschap en cultuurhistorie. Volgens de indiener is echter geen rekening gehouden met historische patronen bij de realisatie van De Onlanden. Daarbij is het oude landschap is met de huidige waterberging grondig en onherstelbaar vernield. Het historische</p>	<p><i>Landschap, cultuurhistorie, etc.</i> De keuzes met betrekking tot de inrichting van De Onlanden (in 2007-2012) zijn eerder (in het verleden) gemaakt. Hiervoor is destijds een landinrichtingsplan gemaakt en een milieueffectrapportage door Royal Haskoning (MER Waterberging Herinrichting Peize, 20 juli 2006) opgesteld. In de milieueffectrapportage van destijds is beschreven dat bij</p>

	<p>monnikenpad (Koardiekkie) is bij de realisatie afgegraven. De indiener adviseert om de optimalisatie van De Onlanden te gebruiken om bepaalde historische patronen te herstellen (bijvoorbeeld de begrazing door vee in het voormalige weidegebied).</p>	<p>het thema landschap er een spanningsveld tussen behoud van het historische ontginningslandschap (slagenlandschap) en het ontwikkelen van een nieuw aantrekkelijk (moeras)landschap is. Deze verschillende landschapsontwikkelingen waren opgenomen in verschillende varianten. Hierover werd geschreven:</p> <p><i>“Door de moerasontwikkeling in alternatief 1 vervaagt het slagenlandschap grotendeels, maar wordt een aantrekkelijk en afwisselend nieuw landschap ontwikkeld. In alternatief 2 en 4 wordt het slagenlandschap in mindere mate aangetast. De variatie in het nieuw te ontwikkelen landschap is hierbij iets minder. In alternatief 3 verandert er het minst ten opzichte van de huidige situatie Hoewel ook hier enige aantasting van het bestaande landschap ontstaan”.</i></p> <p>Om tot een voorkeursalternatief te komen heeft er overleg plaatsgevonden met de Landschap inrichtingscommissie Peize. Hierbij is gezocht naar een inrichting van het gebied die zoveel mogelijk voldoet aan de wensen en uitgangspunten van alle betrokken partijen. Er is destijds als voorkeursvariant gekozen om een meer aantrekkelijk (moeras)landschap te creëren. Hiermee zou het voorkeursalternatief het waardevolle historische cultuurlandschap veranderen (c.q. aantasten). Er is voor deze verandering gekozen, omdat het ook voordelen meebracht. Waaronder: de ontwikkeling van natuurwaarden en een gevarieerdere vegetatieontwikkeling, het waterbergingsvolume en de belevingswaarde van het gebied.</p> <p>Kortom destijds is samen met andere partijen gekomen tot een inrichtingsplan van De Onlanden, die is getoetst aan mogelijke milieueffecten. Het bevoegd gezag (de provincie Drenthe) heeft destijds het besluit genomen voor de inrichting van De Onlanden en dit is gerealiseerd in 2007-2012. De Onlanden (huidige situatie) wordt als referentiesituatie genomen in de nog op te stellen milieueffectrapportage, dit houdt in dat de kansrijke oplossingsrichtingen worden getoetst aan de huidige waarden die nu aanwezig zijn in De Onlanden. In de milieueffectrapportage wordt niet ingegaan op de waarden die aanwezig waren voor de realisatie van De Onlanden.</p>
	<p>De indiener verwacht dat de doelstellingen van de provincie ten aanzien van landschap niet haalbaar zijn in de waterberging. Er zou volgens de indiener meer aan actiever onderhoud gedaan moeten worden om het gecreëerde landschapstype te behouden, anders dreigt het gebied dicht te groeien (de slenken met riet en de vaste</p>	<p>Het waterschap Noorderzijlvest is verantwoordelijk voor het onderhoud van de hoofdwatgangen in De Onlanden. De TBO's zijn voornamelijk eigenaar van de gronden in De Onlanden. Zij streven op de gronden natuurdoelen na, die aansluiten bij de NNN-doelstellingen van de provincie. Afspraken over het beheer en onderhoud van de gronden in</p>

	<p>grond met bomen en struiken). Hierdoor kan er minder water worden vastgehouden en wordt de doorstroming van het water vertraagd.</p>	<p>De Onlanden zijn vastgelegd in het EBO (Eigendom en Beheer Overeenkomst) door de gemeentes, waterschap en de TBO's. De Provincie heeft afstemming gehad met de TBO's om deze vraag te kunnen beantwoorden. Door de TBO's is aangegeven dat er geen sprake is van verbossing binnen De Onlanden. Dit sluit ook niet aan bij de NNN-doelstellingen van de Provincie Drenthe. Het klopt dat de kleinere watergangen (de sloten) langzaam gaan verlanden, dit is een natuurlijk proces dat hoort bij de ontwikkeling van het gebied. De hoofdwatgangen worden onderhouden door het waterschap Hierbij is het belangrijk dat water aan- en afvoer gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over de leeglooptijd van De Onlanden in de huidige situatie wordt verwezen naar paragraaf 2.4.</p>
	<p>Indiener geeft aan dat er geen maalstop gehanteerd kan worden bij de woningen die in de polder Peizer- en Eeldermeden op het laagste punt staan. De indiener geeft aan dat het voorjaar van 2022 heeft laten zien dat zonder maalstop de lagere gebieden onder water komen te staan. De capaciteit van verschillende gemalen lijkt volgens de indiener onvoldoende gezien de hoeveelheid water in de omringende laag gelegen polders.</p>	<p>De Maalstop maakt onderdeel uit van het maatregelenpakket Droge Voeten 2050. Over de inzet van deze maatregelen is meer te lezen in paragraaf 2.3 . De maalstop zal naar verwachting als allerlaatste maatregel ingezet worden.</p>
	<p>Er zou een goede schaderegeling vastgelegd moet worden en een aanspreekpunt daarvoor.</p>	<p>In de Reactie wordt aangegeven dat er een adequate schaderegeling voor schade die ontstaat door inundatie dient te worden vastgesteld. Er is in de nationale wetgeving al een adequate schaderegeling voorzien. Voor een meer uitvoerige reactie op dit punt wordt verwezen naar paragraaf 2.1.</p>
	<p>De indiener verzoekt om de mogelijke muggenoverlast mee te laten wegen in de milieueffectrapportage. De indiener geeft aan dat er bij de realisatie van De Onlanden maatregelen zijn genomen om de muggenoverlast tegen te gaan. Destijds zouden er in een gebied bomen zijn geplant (tegenover het erf) om de muggen 'vast' te houden. Het ernaast gelegen weiland is opgehoogd om zodoende een plas-drassituatie (muggenlarven) te voorkomen. De indiener maakt zich zorgen, ze hebben de indruk dat het maaiveld inmiddels aardig is gezakt. Ze vragen om de afspraken die zijn gemaakt in de herinrichting Peize in het kader van de inrichting van de Noord-Oost hoek, bestek 3A (2011) te respecteren en om het verhoogde</p>	<p>Zoals in paragraaf 2.2 en bij indiener 2 aangegeven, wordt er met de optimalisatie van De Onlanden weinig invloed op de muggenontwikkeling verwacht. Door de ingediende reacties wordt de onderzoekscope van de milieueffectrapportage uitgebreid. Als onderzoekscriterium wordt ook de hinder door insecten bij de verschillende optimalisatie-alternatieven meegenomen in de milieueffectrapportage. Het criterium hinder door insecten wordt opgenomen onder het onderzoeksthema 'woon- en leefomgeving' in het beoordelingskader (Tabel 3-1: Beoordelingskader MER, Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage).</p>

	maaiveld verder op te hogen het verschil in hoogte tussen het oude en het nieuwe waterpeil.	
	Tot slot heeft de indiener een aantal specifieke opmerkingen gegeven op de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage waarop hieronder puntsgewijs wordt ingegaan:	
	<ul style="list-style-type: none"> • door deze waterberging houdt niet de gehele stad Groningen droge voeten, maar slechts het westelijk deel ervan. 	Deze nuance wordt opgenomen in de milieueffectrapportage.
	<ul style="list-style-type: none"> • Het is een waterberging met een natuurfunctie en niet andersom zoals in de toelichting beschreven staat. 	Zoals is beschreven in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage is De Onlanden ingericht voor waterberging en natuur. Het hoofddoel van de optimalisatie-opgave is waterveiligheid, maar De Onlanden is ook een beschermd natuurgebied. De huidige natuurwaarden moeten binnen de optimalisatie behouden blijven. Waar mogelijk kan gekeken worden naar een verbetering. Het westelijk deel van De Onlanden is een Natura 2000-gebied. Dit is een strikt beschermd natuurgebied. In dit deel is natuur leidend en de waterberging een gekoppelde functie.
	<ul style="list-style-type: none"> • Door wie wordt het 'Droge voeten 2050' alternatief betaald? 	De optimalisatie van De Onlanden wordt betaald door het waterschap Noorderzijlvest (initiatiefnemer). Zij heeft onder andere als doel om haar inwoners te beschermen tegen (hoog)water. Het Algemeen Bestuur heeft in december 2018 krediet beschikbaar gesteld voor de realisatie van Optimalisatie De Onlanden. Hebben koppelkansen raakvlakken met de doelen van andere partijen of gebiedspartners? Dan kan gezamenlijk gekeken worden naar mede-investeringsmogelijkheden.
	<ul style="list-style-type: none"> • Het versterken van het natuurlijke watersysteem, daar zijn wij het mee eens. Maar dan het gehele gebied onder de boezem en de stuwen laten vervallen. 	Zonder stuwen kan de extra waterberging niet gerealiseerd worden.
	<ul style="list-style-type: none"> • Zou graag zien dat er gefocust wordt op oudsher gebiedseigen natuur en niet op nieuwe gecreëerde natuur. 	Zie hiervoor het antwoord onder <i>Landschap, cultuurhistorie, etc.</i> op pagina 27/28.

3.11 Reactie 11

Indiener 11 heeft binnen de reactietermijn meerdere (aanvullende) reacties ingediend. Binnen deze paragraaf wordt in chronologische volgorde ingegaan op ingediende reacties.

3.11.1 Reactie 1 (20 april 2022)

Indiener	Reactie	Antwoord
111 – reactie 1	<p><i>Peilverhoging</i> De indiener kan zich niet vinden in dat het waterschap Noorderzijlvest met de voorgenomen optimalisatie van De Onlanden ongelimiteerd het waterpeil kan verhogen met 35 centimeter. De indiener wil een garantie dat de peilverhoging alleen in geval van uitzonderlijke calamiteiten wordt ingezet en dat het niet van permanente aard wordt.</p>	<p><i>Peilverhoging</i> Zie voor antwoord paragraaf 2.3</p>
	<p><i>Inundatie- en kweleffecten onwenselijk</i> De indiener geeft aan dat een peilverhoging in De Onlanden stroomopwaarts een grote impact heeft op de waterstanden van het oppervlakte- en grondwater. Hierbij maakt de indiener zich zorgen dat landerijen, erven, kelders en kruipruimtes van de omliggende dorpen blank komen te staan. Naast deze wateroverlast zouden ook gewassen verloren gaan, meststoffen uitspoelen in het oppervlaktewater en verontreinigd slib wordt afgezet op de gronden. Hierdoor wordt volgens de indiener de landbouwgrond minder waard.</p>	<p><i>Inundatie- en kweleffecten onwenselijk</i> In de milieueffectrapportage worden de effecten van de peilverhoging door de voorgenomen ontwikkeling 'Optimalisatie De Onlanden' in beeld gebracht (onder ander bij thema's woon- en leefomgeving en landbouw). Voor de uitstralingseffecten naar de omgeving toe (woningen en omliggende agrarische percelen) is al een eerste inschatting gemaakt door het ingenieurs- en adviesbureau Arcadis (in opdracht van waterschap Noorderzijlvest), zie hiervoor inundatiekaart. Mocht de uitkomst van het onderzoek daartoe aanleiding geven dan moet het waterschap maatregelen treffen om negatieve effecten te voorkomen. Ook wordt in de milieueffectrapportage ingegaan op de effecten van de optimalisatie van De Onlanden op grondwater en waterkwaliteit. De punten die indiener 11 aandraagt zijn al opgenomen in het beoordelingskader in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage (zie tabel 3-1). Deze reactie leidt niet tot aanpassingen van de reikwijdte en detailniveau van de milieueffectrapportage.</p>

	<p><i>Schade</i> In de Reactie wordt gewezen op de waardevermindering van landbouwgronden die op kan treden wanneer er met enige regelmaat overstromingen plaatsvinden. De indiener wijst op het feit dat potentieel schade als gevolg van inundatie en/of planologisch nadeel als gevolg van het projectbesluit kan ontstaan.</p>	<p>Een reactie op dit punt staat in paragraaf 2.1. De nationale wetgeving voorziet in een schaderegeling.</p>
	<p><i>Waterberging inrichten als noodwaterberging</i> De indiener geeft aan dat de waterberging De Onlanden twaalf jaar geleden is ingericht als berging met meebewegende boezem, hierdoor is de bergingscapaciteit in de huidige situatie zeer beperkt volgens de indiener. Doordat de huidige waterberging zich snel vult met water bij een periode met langdurige regenval, is het waterschap volgens de indiener nu alweer opzoek naar nieuwe waterbergingscapaciteit (in de vorm van optimalisatie van De Onlanden). Dit is volgens de indiener een weeffout die eerder is aangegeven door omwonenden.</p>	<p>Zie hiervoor paragraaf 2.5 over de waterveiligheidsnorm met zichtjaar 2025.</p>
	<p>De indiener stelt voor om een groot deel van de waterberging in te richten als 'noodwaterberging'. Door de bestaande kades bij Peizerdiep te voorzien van beweegbare drempels kan het omringende gebied worden ingezet als noodopvang (dit kan mogelijk ook gecompartmenteerd worden). Op deze manier kan volgens de indiener het waterschap actiever het waterpeil beheren en kan bij droogte meer water worden vastgehouden. Ook zou dit bijdragen aan de biodiversiteit in het gebied, omdat er een groot gebied ontstaat met verschillende waterstanden.</p>	<p>De onderbouwing op kansrijkheid voor de aangedragen oplossingsrichting staat in de NKO onder OR8.</p> <p>Tijdens de planvorming van De Onlanden is door de betrokken partijen bewust gekozen voor een dubbelfunctie voor het gebied voor waterberging en natuur. Er is daarmee geen sprake van een weeffout. Maar van een bewuste keuze voor de dubbelfunctie. Meer informatie over de huidige werking van de waterberging Onlanden staat in paragraaf 2.6.</p>
	<p><i>Verlanding</i> De indiener geeft aan dat een negatief aspect van een ontwerp met een meebewegende boezem is (huidige situatie Onlanden) dat de constante aanwezigheid van water ervoor zorgt dat de waterberging langzaam dichtgroeit met riet en andere waterplanten. De indiener geeft aan dat het waterschap geen onderhoudswerkzaamheden treft in De Onlanden (baggeren en/of opschonen) waardoor het gebied dichtgroeit en de bergingscapaciteit afneemt. Dit verlandingsproces is volgens hem al aan de gang.</p> <p>Als ervoor wordt gekozen om een nieuw bergingsgebied in te richten met meebewegende boezem, dan zal bovenstaand</p>	<p><i>Verlanding</i> Het antwoord op verlandingsproces door begroeiing staat bij indiener 10. Daarnaast wordt aangegeven dat de begrenzing van het plangebied voor de optimalisatie van De Onlanden gelijk is aan de huidige begrenzing van de begrenzing van het Natuur Netwerk Nederland gebied (eerder EHS (ecologische hoofdstructuur) genoemd). De reden waarom hiervoor is gekozen, is dat waterberging in het gebied van De Onlanden zou samenvallen met de verworven natuur (NNN). Zie ook het antwoord op Indiener 4. Het bergingsgebied wordt dus niet uitgebreid met betrekking tot grondoppervlak. Er hoeven daarom ook geen landbouwgronden te worden opgeofferd bij de Optimalisatie van De Onlanden.</p>

	verlandingsproces zich herhalen en is er steeds meer bergingsgebied nodig. Een uitbreiding van de bestaande berging van 1700 m ² is volgens de indiener omstreden, omdat dan landbouwgrond moet worden opgeofferd.	
	<p><i>Meebeslissen</i></p> <p>De indiener vindt het moeilijk te begrijpen dat omwonenden en grondeigenaren alleen mogen participeren en niet mee mogen beslissen bij deze drastische ingreep in hun omgeving. De indiener vraagt om meer inspraak en invloed op de besluitvorming.</p>	<p><i>Meebeslissen</i></p> <p>Belanghebbenden worden op verschillende manieren betrokken bij het project. Het niveau van participatie is afhankelijk van de relatie die belanghebbende tot het project heeft. Als voorbeeld de positie van de terreinbeherende organisaties: zij zijn eigenaar van de gronden binnen de huidige waterberging en hebben daardoor een andere positie binnen het project dan bijvoorbeeld de recreanten.</p> <p>In het project 'Optimalisatie Onlanden' is ervoor gekozen om de omwonenden en gebruikers in de verkenningsfase een niveau van 'raadplegen en adviseren' te geven. In de project MER wordt de voorkeursvariant uitgewerkt tot een detailontwerp. Er wordt op individueel niveau afgestemd met (direct) belanghebbenden. In de toelichting Projectbesluit en milieueffectrapportage is een verdere uitleg hiervan te lezen in paragraaf 2.1.2 <i>Verkenning en participatie</i>.</p>

3.11.2 Reactie 2 (1 mei) – een aanvulling op reactie 1

De indiener geeft aan dat uit een keukentafelgesprek naar voren is gekomen dat het waterschap Noorderzijlvest met deze inspraakronde graag onderwerpen aangedragen ziet worden door omwonenden om deze te onderzoeken in de milieueffectrapportage. Ook is uit het gesprek gebleken dat de uiterste reactiedatum op de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage 5 mei 2022 was en niet zoals door de indiener eerder gedacht 21 april 2022. Daarom vult de indiener graag zijn eerdere reactie (1) aan met onderstaande reactie, waarin een aantal aanvullende aandachtspunten worden benoemd.

Indiener	Reactie	Antwoord
111 – reactie 2	1. Het in beeld brengen van de verwachte frequentie van de extreme wateroverlast.	In de milieueffectrapportage worden verschillende alternatieven getoetst aan het doelbereik en ook aan de robuustheid van het watersysteem om toekomstige veranderingen op te kunnen vangen. Hierbij wordt in de milieueffectrapportage de impact van de alternatieven beoordeeld bij verschillende klimaatscenario's (van het KNMI). De duur van de waterberging, de leegloop daarna en de frequentie van de waterberging zijn bepalend voor de mogelijke effecten en dit kan per klimaatscenario anders zijn. De Commissie voor de milieueffectrapportage heeft dit ook

		geadviseerd (zie advies) en dit advies wordt opgevolgd door het waterschap Noorderzijlvest.
	2. Onderzoek naar terugkoppelmomenten wanneer de extreme wateroverlast vaker dan verwacht voorkomt en hoe dan te handelen	Waterschap Noorderzijlvest geeft aan dat in de verordening van provincie Groningen is vastgelegd dat het watersysteem met regelmaat moet worden getoetst. Dit is nodig omdat het watersysteem, het grondgebruik en het klimaat veranderen. Daarom is het belangrijk om een analyse van het watersysteem te herhalen waarbij het waterschap leert van de huidige situatie. Voorafgaand aan een toetsing zijn de uitgangspunten bepaald, onder andere aan de hand van nieuwe klimaatscenario's. Wanneer het resultaat is dat er een nieuwe opgave ligt (hetzij in de vorm van maatregelen, hetzij in de vorm van acceptatie), volgt een bestuurlijk besluit met voorafgaand een participatieproces met omgeving en belanghebbenden. Zo ging het in het verleden en zo gaat het in de toekomst.
	3. Onderzoek naar de effecten van peilverhoging op de waterstanden van oppervlaktewater in Foxwolde en Roderwolde op woningen, kelders, kruipruimtes, funderingen en de bruikbaarheid van percelen landbouwgrond. Onderzoek naar de effecten van peilverhoging op het grondwaterpeil in Roderwolde en Foxwolde op woningen en landbouwpercelen (optrekkend vocht in muren, kruipruimtes, kelders, funderingen, leidingen onder de vloer, etc.).	Zoals hierboven in reactie 1 van indiener 11 beschreven wordt in de milieueffectrapportage ingegaan op de mogelijke effecten van inundatie/kwel op de omgeving (landbouw en woonomgeving) door de optimalisatie van De Onlanden.
	4. Realiseren van een systeem van nulmetingen, peilbuizen, monitoring en terugkoppelmomenten voor bovenstaande effecten.	Zoals benoemd in reactie 1 van indiener 11 wordt er door het waterschap Noorderzijlvest een nader hydrologisch onderzoek uitgevoerd voor de milieueffectrapportage om de mogelijke effecten van inundatie/kwel op de omgeving te laten uitzoeken. Uit dit onderzoek moet blijken of er vervolgstappen nodig zijn met betrekking tot nulmetingen, peilbuizen en monitoring.
	5. Onderzoek naar mogelijkheden om negatieve effecten van de voorgenomen peilverhoging zoals hierboven genoemd, zoveel mogelijk te voorkomen.	Uit de resultaten van het nader hydrologisch onderzoek moet ook blijken of het waterschap maatregelen moet treffen om negatieve effecten te voorkomen.

	6. Onderzoek naar mogelijke waardedaling effecten van woningen en landbouwgrond. Onderzoek naar de mogelijkheid van een ruimhartige schaderegeling.	Zie het onderdeel 'Schade' in paragraaf 2.1.
	7. Onderzoek naar de voor- en nadelen van een alternatief met compartimentering (actief beheer) van de huidige berging, waardoor de bergingscapaciteit fors toeneemt en extra maatregelen niet nodig zijn.	Zoals in reactie 1 van indiener 11 benoemd wordt de aangedragen oplossingsrichting van de 'noodwaterberging' niet als kansrijke oplossingsrichting gezien. De onderbouwing op kansrijkheid voor de aangedragen oplossingsrichting staat in de NKO onder OR8.

3.11.3 Reactie 3 (1 mei) – een aanvulling op reactie 1

De indiener heeft naast [reactie 2](#) nog een aanvullende reactie ingediend. Deze gaat in op tekortkomingen en onvolkomenheden, volgens de indiener, rondom de terinzagelegging van de Toelichting projectbesluit en MER door het waterschap Noorderzijlvest. Hierover heeft de Indiener in een aantal punten gereageerd.

Indiener	Reactie	Antwoord
I11 – reactie 3	Indiener van de reactie geeft aan dat bij het inzien van de Toelichting op het gemeentehuis van de gemeente Noordenveld niet konden worden ingezien.	De exacte situatie op het gemeentehuis destijds is niet bekend. De Toelichting hoorde raadpleegbaar te zijn op het gemeentehuis van Noordenveld. De provincie Drenthe heeft de toelichting per post naar het kantoor van waterschap Noorderzijlvest, gemeentehuis Noordenveld en gemeentehuis Tynaarlo verstuurd om het ter inzage te leggen. De provincie heeft van gemeente Noordenveld begrepen dat het plan op het gemeentehuis lag. Maar deze werd het op dat moment niet als zodanig herkend. Op het moment van de gebeurtenis is voor indiener een passende oplossing gezocht. De Toelichting is opnieuw geprint, zodat er op het moment toch een versie beschikbaar was. Zoals is gebleken is de indiener van de reactie er met deze oplossing wel in geslaagd om verschillende reacties tijdig in te dienen en heeft de onduidelijke situatie geen (blijvende) nadelige gevolgen gehad.
	Indiener van de zienswijze wijst ook op een onvolkomenheid in de vermelde data dat Toelichting ter inzage lag.	Afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht is niet van toepassing op deze fase. Toch hebben de stukken gedurende een periode ter inzage gelegen. Er is daarbij ook nog eens gekozen voor een langere reactietermijn dan de reguliere zes weken. De termijn is gekoppeld aan de informatiebijeenkomsten, zodat iedereen voldoende tijd heeft te

		<p>reageren. In de toelichting werd gesproken over een reactietermijn van acht weken. Dit komt overeen met de reactietermijn van 11 maart 2022 tot en met 5 mei 2022. Ook werd deze reactietermijn van acht weken met een juiste sluitingsdatum benoemd in de officiële bekendmaking van de kennisgeving van de Provincie Drenthe.</p> <p>In de toelichting is per abuis de verkeerde (kortere) sluitingsdatum genoemd voor de reactietermijn. Gelet op de hoeveelheid reacties, waaronder die van indiener, heeft de terinzagelegging het juiste bereik gehad. De toelichting lag gedurende de aangekondigde termijn in de toelichting ter inzage en zelfs nog langer ter inzage conform de publicatie in het Provinciaal Blad. Gelet op het voorgaande heeft deze verschrijving in de termijn in de Toelichting geen (blijvend) nadelige gevolgen gehad.</p>
	<p>Er wordt aangegeven dat de Toelichting gepubliceerd zou worden op www.officiëlebekendmakingen.nl, echter geeft de indiener aan het document daar niet te hebben kunnen vinden tijdens de ter inzage periode.</p>	<p>De Kennisgeving 'Voornemen, participatie en MER optimalisatie waterberging De Onlanden' is gepubliceerd in Provinciaal blad 2022-2800. Deze publicatie is te bereiken via: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2022-2800.html. In de kennisgeving is aangegeven op welke locaties de Toelichting Projectbesluit en milieueffectrapportage ter inzage lag. Daarnaast is aangegeven dat de stukken te downloaden zijn via www.officielebekendmakingen.nl. Onder het tabblad 'raadplegen documenten' aan de linkerkant op de publicatiepagina is en was het document te raadplegen.</p>
	<p>De kaarten die in de toelichting staan zijn te klein om de details te kunnen zien. De zoomfunctie ontbreekt volgens de indiener. De indiener mist inzicht op details op perceelniveau.</p>	<p>De betreffende kaarten dienen slechts ter illustratie en voor een weergave van het groter geheel. In deze fase van het project zijn de plannen nog niet op dit detailniveau uitgewerkt. In deze fase zijn alternatieven benoemd die globaal zijn weergegeven in figuur 3-1 en figuur 3-1 van de Toelichting projectbesluit en MER. In de fase Projectbesluit en project-MER worden de oplossingsrichtingen (de alternatieven uit de Toelichting en de aangedragen kansrijke oplossingsrichtingen) uitgewerkt op niveau van een voorlopig (VO) en definitief ontwerp (DO), zoals in het planproces is weergegeven figuur 2-1. Op die detailniveaus wordt het technisch ontwerp gemaakt en is per perceelsgrens te zien wat de mogelijk impact is.</p>
	<p>Indiener vraagt zich af of een indienen van een reactie een voorwaarde is om ook straks een bezwaarschrift in te mogen dienen.</p>	<p>De stukken die per 11 maart 2022 ter inzage lagen, zijn onderdeel van de voorbereiding op een nog te nemen projectbesluit. Een eerste stap hierin is het bekendmaken van het voornemen om een besluit te nemen.</p>

		<p>En verder wordt bekend gemaakt dat bij dit besluit een milieueffectrapport wordt opgesteld. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) lag ter inzage.</p> <p>In het geval van het project Optimalisatie Onlanden is de NRD genaamd; 'Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage'. Ten aanzien van dit laatste document zijn de verschillende reacties ingediend. Het indienen van een reactie is niet verplicht als men op een later moment rechtsmiddelen wil gebruiken tegen het (ontwerp)projectbesluit.</p>
--	--	--

3.12 Reactie 12

Indiener	Reactie	Antwoord
112	Indiener merkt op dat een milieueffectrapportage meerwaarde krijgt als er meerdere alternatieven kunnen worden afgewogen. Binnen het huidige plangebied ziet indiener geen andere (kansrijke) oplossingsrichtingen. Als zorgpunt wordt benoemd dat wordt gefocust op het huidig plangebied en dit kan leiden tot onomkeerbare effecten. De indiener heeft de hoop dat creatieve ontwikkeling van vasthoud- en bergingsmogelijkheden buiten het plangebied mogelijkheden bieden voor in de toekomst.	Met betrekking tot de zorg op onomkeerbare effecten wordt in het proces in planuitwerking ruimte gemaakt voor een toets of het besluit voor het voorkeursalternatief toekomstbestendig is. Zie voor meer informatie paragraaf 4.2 in de NKO. Creatieve ontwikkelingen buiten De Onlanden staan in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage (paragraaf 1.1.3) benoemd. In deze paragraaf wordt ingegaan op de beekdalbrede aanpak (nieuwe benaming hiervoor is de gebiedsgerichte aanpak Kop van Drenthe) en het commitment van de gebiedspartijen om een visie te ontwikkelen in de komende jaren tot een natuurlijker watersysteem.
	Indiener wijst erop dat de onderzoeken van de Droge Voeten 2050 studie van een tijd geleden zijn (uit 2014). In de tussentijd zijn er mogelijk gebeurtenissen die een andere kijk op de problematiek geven, bijvoorbeeld verandering in de winning/berging van gas (bodemdaling) en klimaat(scenario's). Indiener acht het wellicht de moeite waard om daar een scan op uit te voeren.	Deze aandachtspunten zijn ook door de Commissie m.e.r. benoemd (zie advies, bladzijde 5). In de milieueffectrapportage worden de invloeden van de meest recente informatie van dat momenten over klimaatveranderingen (verschillende scenario's) en bodemdaling (door gaswinning) meegenomen bij de beoordeling van de alternatieven.
	Omdat de milieueffectrapportage ook voor de vergunningverlening wordt gebruikt is een nauwgezette beoordeling volgens indiener noodzakelijk.	De provincie Drenthe ziet als bevoegd gezag toe op de kwaliteit van de milieueffectrapportage.
	Indiener geeft aan dat het toetsingsadvies van de milieueffectrapportage Droge Voeten 2050 over het onderdeel Natura 2000-gebieden relevant kan zijn voor de milieueffectrapportage voor de optimalisatie van De Onlanden.	De milieueffectrapportage gaat zoals aangegeven in op de mogelijke effecten van Natura 2000-gebieden. Dit wordt meegenomen in het ecologische onderzoek dat op dit moment loopt. Ook wordt er een nieuwe kansrijke oplossingsrichting onderzocht namelijk het Optimaal Natuuralternatief, zie NKO OR3.
	Indiener vraagt om in het onderzoek naar effecten op het grondwater zowel in te gaan op kwaliteit als kwantiteit van het grondwater.	Zoals ook benoemd bij Indiener 11, reactie 1 onder 'Inundatie- en kweleffecten onwenselijk' , gaat de milieueffectrapportage in op de effecten van de optimalisatie van De Onlanden op grondwater en de waterkwaliteit.

	<p>Indiener vraagt aandacht voor vermessing door gebiedsvreemd water.</p>	<p>Zoals ook benoemd bij indiener 4, onder 'zorgen onderwaterlopen perceel', gaat in de milieueffectrapportage ingegaan op de mogelijke effecten op de waterkwaliteit door vermenging van oppervlaktewater van natuur- en landbouwgronden.</p>
	<p>Indiener vraagt of het thema bodemkwaliteit uitgebreid kan worden met fysische, chemische en biologische eigenschappen. Volgens de indiener kan herhaaldelijke inundatie met gebiedsvreemd water daar mogelijk invloed op hebben.</p>	<p>Bij mogelijke effecten op de bodemkwaliteit wordt rekening gehouden met inundaties die verontreinigingen van elders kunnen afzetten of dat door verontreinigingen in de bodem door inundaties vrijkomen in het grond- en oppervlaktewater. Dit is aangegeven in de Toelichting projectbesluit en MER op bladzijde 29. De benoemde onderwerpen (fysische, chemische en biologische) worden meegenomen in het bodemonderzoek voor de milieueffectrapportage. Ze vallen onder het aspect bodemverontreinigingen uit de tabel 3-1 in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage.</p>
	<p>Indiener vraagt om in de realisatie- en beheerfase rekening te houden met de natte bodem en de schade die het gebruik van zware machines hieraan kan veroorzaken.</p>	<p>Dit wordt als aandachtspunt voor de uitvoerings- en beheerfase in het programma van eisen voor deze vervolgfases meegenomen.</p>
	<p>Indiener verzoekt de effecten van verschillende grondwaterstanden (zowel laag als hoog) op de woon- en leefomgeving te onderzoeken.</p>	<p>In de milieueffectrapportage wordt onderzocht wat de effecten zijn van de veranderende grondwaterstand op de woon- en leefomgeving. Zie voor een uitgebreid antwoord indiener 11 (reactie 1).</p>
	<p>Indiener vraagt om in de milieueffectrapportage aandacht te besteden aan het besluitvormingsprotocol. Nazorg en beheer na inundatie is volgens indiener wellicht een onderwerp om in deze fase aandacht aan te besteden, en niet na het projectbesluit.</p>	<p>Zoals ook benoemd in paragraaf 2.3 wordt in de milieueffectrapportage ingegaan op het besluitvormingsprotocol. De uitgangspunten voor dit besluitvormingsprotocol worden meegenomen in de milieueffectrapportage. Zo geeft de milieueffectrapportage inzicht in de gevolgen van de verschillende bedieningsscenario's van de stuwen.</p>
	<p>Indiener geeft aan dat de minister van Natuur en Stikstof binnenkort haar stikstofplan gaat presenteren, dit zou volgens de indiener nog wel waar relevant zinvol zijn om rekening mee te houden.</p>	<p>Voor de realisatie- en gebruiksfase van de optimalisatie van De Onlanden wordt een stikstofdepositieberekening (in de Aeries-calculator) gemaakt om te bepalen of het voornemen mogelijke significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden. Dit aspect wordt beschreven in de milieueffectrapportage onder 'Natuur' binnen het aspect 'Natura 2000'. Indien er sprake is van (mogelijke) significante negatieve gevolgen dan volgen er vervolgstappen.</p>

3.13 Reactie 13

Indiener	Reactie	Antwoord
113	De indiener geeft aan op de hoogte te zijn van de ingediende reacties van indiener 9 en indiener 19 en daarbij de geboden alternatieven te onderschrijven. De indiener geeft aan de noodzaak en urgentie van de waterbergingsopgave te zien. De totstandkoming van het natuurgebied 'De Onlanden' (in 2012) laat zien dat dit inderdaad kan gebeuren met een plus voor zowel waterberging als de natuur, volgens de indiener.	Op dit punt wordt verwezen naar de reacties bij Indiener 9 en 19 .
	<p><i>Natuurwaarden</i></p> <p>De indiener geeft aan dat in de Toelichting projectbesluit en MER wordt aangegeven als randvoorwaarden dat de voorgenomen ontwikkeling 'geen significant negatieve gevolgen mogen hebben voor de natuur' en tevens dat er 'geen negatieve gevolgen mogen zijn voor de landbouw. Deze overduidelijke achterstelling van natuurwaarden is voor de indiener niet acceptabel. Deze achterstelling van natuurwaarden is in meerdere delen van de Toelichting te lezen.</p>	<p><i>Natuurwaarden</i></p> <p>De Onlanden heeft een dubbelfunctie als natuur- en waterbergingsgebied. Deze dubbele functie blijft het gebied houden, ook na de realisatie van de optimalisatie van De Onlanden. De term 'significant negatieve gevolgen' is afkomstig uit de natuurwetgeving rond Natura-2000-gebieden. In die context is de term ook gehanteerd in de Toelichting.</p> <p>In de Toelichting projectbesluit en MER wordt aangegeven dat in de milieueffectrapportage juist ook gekeken wordt naar welke alternatieven een 'plus op de natuur' kunnen realiseren. De natuurwaarden worden in de milieueffectrapportage niet achtergesteld en volwaardig meegewogen in de besluitvorming. Tijdens de verkenning heeft het waterschap ook contact gehad met de terreinbeherende organisaties en de natuurbelangenorganisaties om te komen tot een Optimaal natuuralternatief die meegenomen kan worden in de milieueffectrapportage.</p>
	<p><i>Integrale benadering</i></p> <p>Volgens de indiener worden kansen gemist door de wateropgave niet te bezien vanuit een integrale visie zoals wordt gedaan bij de Natuur- en landschapsvisie Wetspoort-Matsloot.</p>	<p><i>Integrale benadering</i></p> <p>Voor De Onlanden is in het verleden een integraal landschap inrichtingsplan (2006) voor het gebied gemaakt. Daar worden meerdere functies in mogelijk gemaakt. De Onlanden vervult de dubbelfunctie waterberging- en natuurgebied en geeft op verschillende manieren invulling aan recreatie. De Onlanden heeft daarmee al een integrale functie. De optimalisatie van De Onlanden heeft als doel om incidenteel bij hoogwater extra waterbergingscapaciteit mogelijk te maken. De andere invullingen van De Onlanden uit het inrichtingsplan worden in stand gehouden. Waar</p>

		<p>mogelijk wordt gekeken naar realisatie van een plus in natuurwaarden en/of in koppelkansen.</p> <p>Voor het gebied Westpoort-Matsloot is nog geen (landschaps)visie opgesteld met alle gebiedspartners. Met verschillende partijen wordt nu gewerkt aan een regionaal raamwerk waarbij landschappelijke inpassing en natuurwaarden een belangrijk onderdeel vormen.</p>
	<p>De indiener vindt in dat licht de voorgestelde dijkverhoging aan de oostkant van het Leekstermeer een onacceptabele aantasting van de natuurwaarden. Deze versterking zou daarbij worden versterkt door de plannen om in de buurt een camping te transformeren naar een vakantiepark. Deze ontwikkelingen mogen niet los van elkaar gezien worden.</p>	<p>In de alternatieven die benoemd staan in de Toelichting projectbesluit en MER staat een kadeverhoging benoemd aan de oostzijde van het Leekstermeer. De mogelijke effecten van deze mogelijke kadeverhoging worden onderzocht in een ecologisch onderzoek. Daarin wordt ingegaan op de effecten op soorten en gebieden (Natura 2000 en NNN). De aangedragen optimalisatie om de kade en stuwen te verplaatsen naar de Hooiweg (zie reactie hieronder) wordt meegenomen in het Optimaal Natuuralternatief. Ecologisch onderzoek maakt de effecten van beide alternatieven inzichtelijk voor de beoordeling in de milieueffectrapportage.</p> <p>In de milieueffectrapportage wordt ingegaan op de samenvoeging van effecten met andere ontwikkelingen in de omgeving, zie ook indiener 9 onder 'Aanvulling beoordelingskader'.</p>
	<p><i>Alternatieve oplossingsrichtingen</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alternatief Hooiweg-variant Droge Voeten 2050 2. Oplossingsrichting Optimalisatie maximaal breed 3. Oplossingsrichting Uitbreiding Matsloot/Polder Lage Land 	<p><i>Alternatieve oplossingsrichtingen</i></p> <p>Zie ook de verwijzingen naar de NKO onder indiener 9.</p>
	<p><i>Flexibiliteit in uitvoeringsdatum 2025</i></p> <p>De indiener pleit ervoor om de 5,2 miljoen m³ in 2025 flexibel te interpreteren zodat andere alternatieven (zoals hierboven benoemd) ook mogelijk zijn. Daarbij wordt aangegeven dat het uitstel geen risico heeft om de voorspelling is dat de maximale capaciteit maar eens in de 100 jaar nodig zal zijn.</p>	<p><i>Flexibiliteit in uitvoeringsdatum 2025</i></p> <p>Voor het antwoord over het flexibel omgaan met de gestelde ingangsdatum van 2025 wordt verwezen naar indiener 9. Meer informatie over de bestuurlijke keuze om het jaar 2025 te hanteren is te lezen in paragraaf 2.5. Dit jaartal wordt niet losgelaten.</p>

3.14 Reactie 14

Indiener	Reactie	Antwoord
114	<p>De indiener draagt in zijn reactie een koppelkans aan. Bij de realisatie van de optimalisatie van De Onlanden zou het fietspad door De Onlanden (vanuit Roderwolde naar Groningen) verhoogd kunnen worden, zodat het fietspad bij hoge waterstanden niet meer afgesloten hoeft te worden.</p>	<p>Deze koppelkans is met de gemeente Noordenveld besproken. In de milieueffectrapportage komt de effectbeoordeling op bereikbaarheid sowieso aan bod voor het thema woon- en leefomgeving. Wat betreft het ophogen van het fietspad is het belangrijk te noemen dat bij de aanleg rekening gehouden is met de plaatselijk zeer slechte (stabiliteit van de) ondergrond. Daarom is het fietspad op verschillende plaatsen aangelegd op piepschuim. Dit maakt de ophoging constructief niet mogelijk. Verder is de maatschappelijke impact bij het incidenteel afsluiten van het fietspad beperkt. Er zijn andere alternatieve fietsroutes beschikbaar van Roderwolde naar Groningen (zoals vanuit Roderwolde via de fietsbrug over het Peizerdiep en de Stenhorstdijk en daarna langs de Groningerweg naar de Groningen). Er wordt gekeken op welke wijze gebruikers van het fietspad beter geïnformeerd kunnen worden bij afsluiting van het fietspad door een hoogwater situatie. De investering lijkt niet op te wegen tegen een maatschappelijke meerwaarde die de ophoging zou moeten hebben. Daarom wordt deze koppelkans niet meegenomen in de verdere planuitwerking.</p>

3.15 Reactie 15

Indiener	Reactie	Antwoord
115	<p>De indiener maakt zich zorgen over de capaciteit van de gemalen en de gevolgen hiervan. De indiener geeft aan dat de gemalen (bij Sandebuurt en de Rodervaart) sinds de realisatie van de waterberging van De Onlanden het water al een aantal keer niet hebben kunnen afvoeren. Hierdoor staan de landbouwpercelen telkens een week onderwater. Als het waterschap het waterpeil omhoog brengt met de Optimalisatie van De Onlanden zou dit vaker gebeuren met de gevolgen die daarbij horen (zoals schade aan de gewassen), volgens de indiener. De indiener ziet graag dat de capaciteit van de gemalen wordt vergroot om dit voorkomen.</p>	<p>Het waterschap Noorderzijlvest heeft aangegeven de zorgen over de capaciteit van gemalen nader te onderzoeken. Door de optimalisatie van De Onlanden treedt er incidenteel capaciteitsvermindering op bij hogere waterstanden aan de uitstroomzijde (bijvoorbeeld NAP +0.15m) ten opzichte van de huidige maximale boezemwaterstand van NAP -0.20m. waarop de gemalen zijn gedimensioneerd. Als gevolg van de verhoogde waterstand bij optimalisatie van De Onlanden wordt de opvoerhoogte groter en neemt de capaciteit af. Het waterschap onderzoekt of bij alle gemalen (welke rechtstreeks afwateren op het gebied met het verhoogde waterpeil van NAP +0.15m.) er voldoende capaciteit aanwezig is en wat de mogelijke effecten zijn. De mogelijke effecten worden beschreven in de milieueffectrapportage onder het thema landbouw onder vernattingseffect. Voor een antwoord over schaderegelingen (van gewassen) wordt verwezen naar paragraaf 2.1.</p>

3.16 Reactie 16

Indiener	Reactie	Antwoord
116	De indiener maakt zich zorgen over de mogelijke gevolgen van de Optimalisatie van De Onlanden op Groot Waal. Hieronder wordt per aandachtspunt van de indiener een antwoord gegeven:	
	Volgens de indiener zijn de kades rondom Groot Waal ingeklonken. De kade zouden niet meer de afgesproken hoogte uit 2009 hebben. De indiener pleit voor een robuuste (zomer)kade met de gewenste hoogte van 0 NAP.	Uit een recente meting van de kade door het waterschap Noorderzijlvest is gebleken dat de huidige afgesproken hoogte van NAP -0.30m op een aantal locaties niet wordt gehaald. Bij een incidentele verhoging van de waterstand met 0,35 meter moet deze kade verder verhoogd worden. De afgesproken uitgestelde inundatie blijft van toepassing binnen het gebied Groot Waal. In afstemming met Staatsbosbeheer en het waterschap Noorderzijlvest wordt de hoogte van de kade bepaald.
	De indiener is bezorgd over langdurige hoge waterstanden in Groot Waal. De indiener wenst een onderzoek naar de invloed van de optimalisatie van De Onlanden op het grondwaterpeil en de kwelvorming bij Groot Waal.	In de milieueffectrapportage wordt ingegaan op de effecten van de optimalisatie van De Onlanden op grondwater en waterkwaliteit. Hiervoor zal een hydrologisch onderzoek worden uitgevoerd, waarbij de uitkomsten van het onderzoek met de ecoloog worden gedeeld. Die kan beoordelen of er mogelijk negatieve effecten te verwachten zijn voor Groot Waal.
	Indiener vraagt om het effect van de wind-watermolen (aan de oostkant) nader te onderzoeken. Hierbij moet volgens indiener gekeken worden hoe snel het overtollig water uit het bos gepompt kan worden en of de molen voldoende vermogen heeft bij gebrek aan wind.	Op basis van de vraag heeft het waterschap Noorderzijlvest gekeken naar de capaciteit van de molen. In het Inrichtingsplan voor Groot Waal gemaakt door DLG (nu Prolander) (18 maart 2010). Daarin staat aangegeven dat de huidige windmolen een capaciteit heeft om tussen de 20 en 25 hectare te kunnen bemalen. Het huidige oppervlak van Groot Waal is circa 7 hectare. De molen heeft daarmee een 2/3 overcapaciteit. Bij de aanleg van de kade is bewust gekozen voor de windmolen in plaats van een elektrisch gemaal. Bij extra waterberging in de toekomst is er geen verandering ten opzichte van de huidige situatie mocht er sprake zijn van gebrek aan wind.
	Volgens indiener is Groot Waal in de huidige situatie als compartiment van de waterberging ingericht vanwege de kwetsbare natuur. De indiener vraagt zich af waarom Groot Waal in de Toelichting project	Voor Groot Waal geldt in de huidige situatie dat er sprake is van uitgestelde inundatie. Op dit moment is er geen reden om het compartiment uit te breiden. Eventuele negatieve effecten op en/of

	besluit en MER niet als compartiment wordt aangegeven. Daarnaast vraagt de indiener zich af of de compartimentering van het gebied uitgebreid kan worden en hoe de compartimentering moet worden toegepast om het gewenste effecten, behoud van flora en fauna, te bewerkstelligen.	eventueel mogelijke mitigerende maatregelen voor Groot Waal worden onderzocht in een ecologisch onderzoek ten behoeve van de milieueffectrapportage.
	Indiener verwacht dat door verlanding in De Onlanden de waterbergingscapaciteit in tijd minder wordt. De indiener vraagt of onderzocht kan worden wat de reductie van de capaciteit is door verlanding en hoe eigenaren hiervoor gecompenseerd kunnen worden.	Ter beantwoording van uw reactie over het verlandingsproces door begroeiing wordt verwezen naar het antwoord op indiener 10 (bladzijde 28/29). Voor informatie over schade en/of compensatie wordt verwezen naar paragraaf 2.1 .
	Indiener verzoekt om inzicht in de gesprekken en standpunten gedurende het voortraject tussen het waterschap en de terreineigenaren.	In gesprek met waterschap Noorderzijlvest kan de indiener meer informatie ontvangen over de voorgeschiedenis.

3.17 Reactie 17

Indiener	Reactie	Antwoord
117	De indiener heeft in zijn reactie zorgpunten en oplossingsrichtingen benoemd. Hieronder wordt ingegaan op drie zorgpunten over: participatieproces, integraliteit van de wateropgave en de randvoorwaarde en afbakening plangebied.	
	<p><i>Participatieproces</i> Het verontrust de indiener dat in de periode voorafgaand aan het in de Toelichting uitgewerkte participatieproces besluitvorming heeft plaatsgevonden over de reikwijdte van de m.e.r.-procedure en het projectbesluit in een breed bestuurlijk overleg van de betrokken overheden met de terrein beherende organisaties. De indiener maakt bezwaar tegen het feit dat alleen een selectieve groep belanghebbenden is uitgenodigd voor deelname aan dit 'breed bestuurlijke overleg' en niet andere belanghebbenden.</p>	<p><i>Participatieproces</i> Belanghebbenden worden op verschillende manieren betrokken bij het project. Het niveau van participatie is afhankelijk van de relatie die belanghebbende hebben tot het project. Zie ook de beantwoording van indiener 11 (reactie 1 onder 'Meebeslissen').</p> <p>In de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage staat het proces beschreven dat de gebiedspartners hebben doorlopen in het onderzoek naar andere oplossingsrichtingen voor de waterveiligheidsopgave (paragraaf 1.1.3). Dit is een open en transparant proces.</p>
	<p><i>Integraliteit van de wateropgave</i> De indiener onderschrijft de noodzaak en urgentie van de waterbergingsopgave. Het baart de indiener zorgen dat voor zowel voor de lange als de korte termijn de wateropgave eenzijdig en monofunctioneel wordt benaderd. Volgens de indiener worden kansen gemist door de wateropgave niet te bezien vanuit een integrale ruimtelijke visie op het stroomgebied van Drenthe tot aan het Wad. De integraliteit wordt volgens de indiener op de lange termijn verschoven in de beekdalbrede aanpak. Voor de optimalisatie van De Onlanden wordt gekozen voor een monofunctioneel waterstaatkundige oplossing. De keuze voor een conservatief beleid van ophogen van kades wordt betreurd door de indiener, hierbij worden de inzichten van waterbeheer van de afgelopen jaren ('ruimte voor water' en 'ruimte voor de rivier') terzijde geschoven. De Onlanden in de huidige situatie worden als voorbeeld benoemd voor 'ruimte voor water'.</p>	<p><i>Integraliteit van de wateropgave</i> Het is goed te horen dat de noodzaak en urgentie van de waterbergingsopgave onderschreven wordt door de indiener. De noodzaak voor deze opgave is sinds 2014 inzichtelijk via de maatregelenstudie Droge Voeten 2050. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 2.3. Deze maatregelenstudie laat ook zien dat de extra waterbergingsopgave in De Onlanden niet op zichzelf staat, maar onderdeel uitmaakt van een opgave voor het hele stroomgebied van de Electraboezen. Bij de uitgevoerde analyse is geen sprake van een eenzijdige en monofunctionele benadering. Het maatregelenpakket dat nodig is om in het hele stroomgebied van de Electraboezem te kunnen voldoen aan de waterveiligheidsnorm in 2025, bestaat uit verschillende watersysteemmaatregelen in combinatie met kadeverhogingen. Het gaat ook om maatregelen als waterberging in EHS gebieden die voordelen voor zowel natuur- als veiligheidsdoelstellingen geven. Het antwoord dat ingaat op de integrale aanpak van de Optimalisatie van De Onlanden staat in de beantwoording van Indiener 9 onder Beekdal brede aanpak (de nieuwe benaming hiervoor is de</p>

		gebiedsgerichte aanpak Kop van Drenthe) en indiener 13 onder Integrale benadering.
	<p><i>De randvoorwaarden en afbakening van het plangebied</i> De indiener geeft aan dat in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage belanghebbenden worden uitgenodigd om oplossingsrichtingen aan te dragen binnen bepaalde randvoorwaarden. Een voorwaarde is het realisatiejaar van 2025. De indiener geeft aan dat de planning afhankelijk is van meer dan technische uitvoeringsaspecten, maar ook afhangt van juridische procedures. De indiener pleit ervoor om de opgave van 5,2 miljoen m³ waterberging los te koppelen van het jaar 2025, zodat een gefaseerde aanpak mogelijk wordt met een functiecombinatie van waterberging en natuur.</p> <p>Daarnaast geeft de indiener aan dat de Toelichting onduidelijk is over de randvoorwaarde. Er wordt aangegeven dat de extra waterberging moet worden gezocht binnen de huidige begrenzing van De Onlanden. Terwijl verderop in de Toelichting wordt gesteld dat gezocht wordt naar oplossingen binnen het plangebied (figuur 1-4 in de Toelichting). De indiener wil erop wijzen dat De Onlanden groter is dan het gebied uit figuur 1-4. Een grootdeel zou volgens de indiener buitenbeeld zijn als oplossingsrichting voor extra waterberging.</p>	<p>Meer informatie over de bestuurlijke keuze om het jaar 2025 te hanteren is te lezen in paragraaf 2.5. Dit jaartal wordt niet losgelaten.</p> <p>Oplossingsrichtingen hebben als randvoorwaarde meegekregen dat ze binnen de begrenzing van het huidige plangebied voor Optimalisatie Onlanden moeten vallen.</p>
	<p><u>Hogere maximale waterstanden</u> In de reactie benoemt de indiener de kernwaarden van De Onlanden vanuit biodiversiteit. De indiener geeft aan de conclusies van het eerder uitgevoerde ecologische onderzoek van Altenburg & Wymenga (2019) te onderschrijven. Het rapport kan volgens indiener worden aangevuld met de door de indiener verwachte negatieve effecten op enkele niet genoemde maar belangrijke grondbroeders, zoals Bruine Kiekendief en Roerdomp welke grote schade zullen ondervinden, volgens de indiener, van incidentele extra peilverhogingen gedurende het broedseizoen.</p> <p>De indiener geeft aan geen voorstander te zijn van compartimenteringsalternatief, omdat het zou leiden tot versnippering en aantasting van een belangrijke en unieke kernwaarde van De Onlanden. Daarnaast geeft de indiener aan dat inundatie van de genoemde kwetsbare natuur op zich geen negatieve gevolgen hoeft te hebben mits het overstromende water van goede kwaliteit is. De</p>	<p><u>Hogere maximale waterstanden</u> Het onderzoek van Altenburg & Wymenga uit 2019 wordt niet aangevuld met de aangegeven informatie. Er wordt aanvullend ecologisch onderzoek uitgevoerd door Koolstra Advies. Het voorstel om informatie aan te dragen wordt gedeeld met de ecooloog.</p> <p>Zoals aangegeven wordt er een ecologisch onderzoek uitgevoerd door Koolstra Advies. Uit dit ecologisch onderzoek zullen de mogelijke effecten van de alternatieven op de natuurwaarden blijken. Hierbij wordt ook duidelijk of compartimentering het beoogde effect op de kwetsbare natuurwaarden heeft. In de milieueffectrapportage worden de alternatieven ook beoordeeld op landschappelijke waarden. Op deze manier wordt ook duidelijk of alternatieven leiden tot de benoemde versnippering en aantasting van kernwaarde van De Onlanden (negatieve effecten). Het westelijk deel van De Onlanden is een Natura 2000-gebied. In dit deel is natuur leidend en de waterberging een gekoppelde functie. De Natura 2000-voorwaarden</p>

	<p>indiener concludeert dat er geen 'plus' maar een 'min' op natuur zal worden gerealiseerd door de optimalisatie van De Onlanden.</p>	<p>voorzien in het voorkomen van achteruitgang van de beschermde vogelsoorten. Achteruitgang van de instandhoudingsdoelstellingen is niet toegestaan. Hier dient met de inrichting van de Optimalisatie Onlanden rekening mee gehouden te worden.</p> <p>Zie voor informatie over de kwaliteit van het overstromende water het antwoord op Indiener 4 . Voor een reactie op de achterstelling van natuurwaarden, zie bij indiener 13.</p>
	<p><u>Aanleg beweegbare stuwen</u> De indiener geeft aan dat het actief beheren en manipuleren van de waterstanden zorgt voor aantasting van het nu meer natuurlijke proces waarbij de peilvakken van De Onlanden zich als uiterwaarden van rivieren, getrapt en automatisch vullen bij toenemend wateroverschot. De indiener wijst daarbij op een aantal risico's bij actief peilbeheer, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de vitale functie van de waterberging zou extra kwetsbaar worden voor storing en calamiteiten; - het peilbeheer in De Onlanden kan een onderwerp worden van een politiek spel. - als natuurschade wordt aangebracht door beweegbare stuwen is er volgens de indiener sprake van schade door menselijk ingrijpen en kunnen mensen verantwoordelijk worden gesteld voor de geleden schade. <p>De indiener vindt het jammer dat een robuust en natuurlijk functionerende waterberging wordt ingeruild voor een kunstmatige en kwetsbare waterpeilbeheersing.</p>	<p><u>Aanleg beweegbare stuwen</u> In de toekomstige situatie is geen sprake van het manipuleren van waterstanden en het natuurlijke proces waarbij de peilvakken van De Onlanden zich getrapt en automatisch vullen bij toenemende hoeveelheid water blijft bestaan. De effectbeoordeling van het alternatief met compartimentering van het peilvak -0,70m NAP wordt in de milieueffectrapportage onderzocht.</p> <p>In de beantwoording van indiener 11 (reactie 1 onder Waterberging inrichten als noodwaterberging) wordt toegelicht dat er ook geen verandering van peilbeheer optreedt bij de optimalisatie van De Onlanden in reguliere situaties. De kans op storingen en calamiteiten is erg klein, omdat in de normale situatie geen veranderingen optreden. Na de realisatie van de Optimalisatie van De Onlanden worden de waterpeilen bij extreme situaties beheerd en wordt er dan tijdelijk afgeweken van de streefpeilen. Het incidenteel afwijken van het streefpeil bij extreme situaties is al onderdeel van het peilbesluit voor De Onlanden uit 2011.</p> <p>In het op te stellen besluitvormingsprotocol staan de uitgangspunten benoemd voor de inzet van de waterberging. En dus in welke extreme situatie er tijdelijk afgeweken wordt van de streefpeilen. Voor meer informatie over het besluitvormingsprotocol wordt verwezen naar paragraaf 2.3. Ook wordt er in de milieueffectrapportage ingegaan op de uitgangspunten voor het besluitvormingsprotocol. Zie hiervoor het antwoord op indiener 12.</p> <p>Zoals aangegeven in de beantwoording hierboven worden de natuureffecten (schade aan natuur) onderzocht in een ecologisch onderzoek. Daarbij ook in wordt gegaan op mitigerende maatregelen om mogelijk negatieve effecten te voorkomen.</p>

	<p><u>Ophoging en aanleg nieuwe kades</u> De indiener geeft aan zich zorgen te maken over de impact van de kade verhoging aan oostzijde van het Leekstermeer op de natuurwaarden. Deze kade is al vele jaren niet onderhouden en is integraal deel uit gaan maken van de robuuste natuur. Er zal volgens de indiener een geheel nieuwe kade, met beweegbare stuwen, nodig zijn die zorgt voor een permanente verstoring en aantasting van dit zeer waardevolle habitat van De Onlanden. De indiener concludeert dat de aanleg van de kade en beweegbare stuwen aan de oostzijde van het Leekstermeer zal leiden tot significant negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied. Om deze effecten te voorkomen wordt door de indiener een alternatief voorgesteld (zie hieronder).</p>	<p><u>Ophoging en aanleg nieuwe kades</u> De mogelijke effecten van het ophogen van de kades worden beoordeeld in de milieueffectrapportage. In de alternatieven die benoemd staan in de Toelichting projectbesluit en MER staat inderdaad een kadeverhoging benoemd aan de oostzijde van het Leekstermeer. De mogelijke effecten van deze kadeverhoging worden onderzocht in een ecologisch onderzoek. Daarin wordt ingegaan op de effecten op soorten en gebieden (Natura 2000 en NNN). De aangedragen optimalisatie om de kade en stuwen te verplaatsen naar de Hooiweg (zie reactie hieronder) wordt meegenomen in de kansrijke oplossingsrichting Optimaal Natuuralternatief, zie ook de beantwoording van indiener 13 onder <i>Integrale benadering</i>. Het ecologisch onderzoek maakt de effecten van beide alternatieven inzichtelijk, zodat dit beoordeeld kan worden in de milieueffectrapportage.</p>
	<p><i>Alternatieve oplossingsrichtingen</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alternatief Hooiweg-variant Droge Voeten 2050 2. Oplossingsrichting Optimalisatie maximaal breed 3. Oplossingsrichting Uitbreiding Matsloot/Polder Lage Land 	<p>De beoordeling van de aangedragen oplossingsrichtingen, is te lezen in de NKO onder OR3, OR4 en OR5 door Antea Group. Zie ook onder - indiener 9.</p>

3.18 Reactie 18

Indiener	Reactie	Antwoord
118	De ingediende reactie met zorgpunten en oplossingsrichtingen komt overeen met de reactie van indiener 17.	De beantwoording van de reactie staat in de beantwoording van indiener 17 .

3.19 Reactie 19

Indiener	Reactie	Antwoord
119	De ingediende reactie komt met betrekking tot de genoemde onderwerpen overeen met de reactie van indiener 17.	De beantwoording van de reactie staat in de beantwoording van indiener 17 .

3.20 Reactie 20

Indiener	Reactie	Antwoord
I20	<p>De indiener maakt zich zorgen over de mogelijke wateroverlast bij een maximale waterbergingsstand van +0,15m NAP. Het perceel en gebouwen van de indiener ligt op een aantal plekken op een hoogte van -0,10m NAP. De indiener vraagt om een adequate en aanvaardbare oplossing voor het probleem (de wateroverlast) als de plannen voor de optimalisatie van De Onlanden doorgang vinden. De indiener geeft hierbij aan dat duidelijk in de Toelichting projectbesluit en MER wordt aangegeven dat een randvoorwaarde is dat infrastructuur woningen, bedrijfspanden, tuinen en erven en waterveiligheid geen permanente en onaanvaardbare schade mogen oplopen.</p>	<p>Zoals de indiener aangeeft in zijn reactie, heeft het waterschap Noorderzijlvest contact opgenomen met de indiener. Op 2 mei 2022 heeft een gesprek plaatsgevonden met de indiener. Hierin is afgesproken om de situatie in te meten. Op basis van deze inmeting wordt onderzocht welke maatregelen noodzakelijk zijn om de huidige situatie te garanderen en er geen verslechtering gaat optreden als gevolg van de Optimalisatie van De Onlanden. In de milieueffectrapportage worden de alternatieven voor de Optimalisatie van De Onlanden ook beoordeeld op het aspect woon- en leefomgeving. Hierbij worden ook indien nodig de te treffen maatregelen beschreven die nodig zijn om negatieve effecten tegen te gaan. Ook kan er indien van toepassing aanspraak worden gemaakt op een schaderegeling. Zie voor meer informatie paragrafen 2.1.1 en 2.1.2.</p>

3.21 Reactie 21

Indiener	Reactie	Antwoord
I21	De indiener geeft in zijn reactie aan dat binnen het plangebied van de optimalisatie van De Onlanden zich de 220.000 Volt hoogspanningsverbinding Vierverlaten - Zeyerveen met een bijbehorende belemmerde strook bevindt. De indiener vraagt om zijn belangen mee te wegen in het plan voor de Optimalisatie van De Onlanden. De indiener heeft daarbij de volgende opmerkingen op de Toelichting projectbesluit en MER:	
	<p><i>Randvoorwaarde</i> In de toelichting onder paragraaf 1 .1 .2 wordt het doel aangegeven en worden randvoorwaarden gegeven. Hierbij wordt aangegeven: "De aanpassingen in het plangebied mogen niet leiden tot permanente en/of onaanvaardbare schade en hinder voor de, in en rondom het plangebied, aanwezige waarden en (gebruiks)functies". De Indiener geeft aan de hoogspanningsinfra te missen in de randvoorwaarde.</p>	<p><i>Randvoorwaarde</i> De bestaande hoogspanningsverbinding wordt meegenomen in de milieueffectrapportage.</p>
	<p><i>Bereikbaarheid hoogspanningsmasten</i> De indiener vraagt om rekening te houden met de bereikbaarheid (zowel te voet als met materieel) van de hoogspanningsmasten. De indiener vraagt om de toegangswegen naar de masten te herstellen of opnieuw aan te leggen zodat deze niet onder water komen te staan. De indiener vraagt om afstemming en wil aangemerkt worden als belanghebbende in het participatietraject.</p>	<p><i>Bereikbaarheid hoogspanningsmasten</i> Met de indiener is gesproken over de reactie. In dit overleg zijn de aandachtspunten van de indiener besproken. Bij de realisatie van De Onlanden (2007-2012) is er geïnvesteerd in het ophogen van de toegangswegen om ervoor te zorgen dat de masten altijd bereikbaar zijn voor onderhoud en calamiteiten. In de uitwerking van de optimalisatie van De Onlanden (naar een VO en DO) wordt gekeken hoe de toegankelijkheid van de hoogspanningsmasten in de toekomst geborgd kan worden. In het gesprek zijn door het waterschap vragen gesteld over de eisen waaraan de drooglegging van de masten en toegangswegen moet voldoen en welke eisen er gelden voor het waarborgen van de stabiliteit van de toegangsweg. Dit ging de indiener uitzoeken en terugkoppelen aan het waterschap. Het waterschap onderzoekt vervolgens of er voldaan wordt aan de droogleggingsnormen bij een waterstand van NAP +0.15 m. Het waterschap Noorderzijlvest en de indiener blijven hierover in gesprek.</p>
	<p><i>Participatie</i> De indiener vraagt om vroegtijdige afstemming en wil graag aangemerkt worden als belanghebbende in het participatietraject.</p>	<p>Het waterschap Noorderzijlvest heeft met de indiener gesproken over de reactie. Hierbij zijn afspraken gemaakt over het vervolgproces en contact. Het waterschap Noorderzijlvest en de indiener blijven in gesprek. Ook</p>

		wordt de indiener als belanghebbende aangemerkt in het participatietraject De indiener heeft eigendommen in het plangebied.
--	--	--

3.22 Reactie 22

Indiener	Reactie	Antwoord
I22	De indiener geeft in zijn reactie aan de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage als een technisch verhaal te hebben ervaren en daarmee lastig te begrijpen was. Ook is de indiener bezorgd over mogelijk schade bij uitvoering van de werkzaamheden. Verschillende onderwerpen, vragen of aandachtspunten komen in de reactie aan bod. In de mogelijkheid die het waterschap heeft geboden om vragen te beantwoorden in een digitaal spreekuur zijn een deel van de vragen ook besproken en beantwoord.	
	De indiener heeft een vraag over de inzet van de waterberging. Bij de aanleg van De Onlanden (2007-2012) werd gesproken over een inzet eens in de 100 jaar, maar nu wordt gesproken over eens in de 25 jaar. De indiener vraagt zich af: Waar is dit op gebaseerd en hoe kan het dat het gebied nu al niet meer toereikend is voor het doel waarvoor het destijds is aangelegd en waaruit blijkt dat deze voorgenomen optimalisatie wel voor langere termijn toereikend is?	Zie hiervoor de toelichting <i>Waterveiligheidsnorm met zichtjaar 2025</i> in paragraaf 2.5.
	Het gebied rondom de woning van de indiener is aangemerkt als noodwaterberging. Destijds werd gezegd dat het noodgebied alleen werd ingezet in extreme situaties en dat dit niet vaak zou voorkomen. Inmiddels zou de waterberging al twee keer zijn ingezet volgens de indiener. Waarom is toch gebruik gemaakt van deze noodwaterberging?	De Onlanden is op dit moment geen noodwaterberging. Bij een noodberging is er sprake van het kunstmatig inlaten van grote hoeveelheden water door het openzetten van een inlaatkunstwerk om een achterliggende polder te vullen. Het noodbergingsgebied is hier vooraf op ingericht door bijvoorbeeld de aanleg van kades. Voor het gebied De Onlanden is er in de huidige situatie sprake van een natuurlijke opvang van water vanuit het boezemsysteem. De Onlanden is hierbij ontworpen om water getrap te kunnen bergen (zie ook de beantwoording van Indiener 11 (reactie 1 onder Waterberging inrichten als noodwaterberging). De waterberging heeft in de afgelopen jaren een aantal keren vol gestaan. Bijvoorbeeld in 2012 (-0.20m NAP) en het voorjaar van 2022 (-0.25 m NAP). Daarbij was geen sprake van een <i>noodwaterberging</i> .
	De indiener vraagt zich af hoe de randvoorwaarde van de bereikbaarheid wordt geborgd?	Op welke wijze de bereikbaarheid van de indiener wordt geborgd, dient verder uitgezocht te worden in de uitwerking van de Optimalisatie van De Onlanden in het ontwerp (VO en DO). Een voorwaarde is dat de indiener zijn of haar huis kan blijven bereiken. Hierover gaat het waterschap ook met de indiener in gesprek in de planuitwerking.

	De indiener vraagt zich daarbij ook af hoe het is geregeld wanneer er onverhoopt wel schade wordt geleden en bij wie ligt deze bewijslast?	Zie hiervoor de toelichting Schade in paragraaf 2.1 en de beantwoording van indiener 11 (reactie 1 onder schade) .
	Om schade aan de woning te voorkomen wenst de indiener dat er niet met bouwmaterieel langs de woning wordt gereden. De indiener geeft aan dat het waterschap Noorderzijlvest heeft toegezegd dat er geen bouwverkeer voor de woningen langs zal rijden en dit zal worden opgenomen in het bouwbestek. De indiener wil graag zekerheid dat deze afspraak wordt nagekomen.	Het waterschap Noorderzijlvest heeft aangegeven deze klanteis op te nemen in het bestek. In het bestek worden straks alle afspraken over transportroutes vastgelegd. Hierin wordt duidelijk opgenomen dat er over het betreffende deel van de Zanddijk geen werkverkeer voor de werkzaamheden rond de Optimalisatie van De Onlanden is toegestaan. De directievoering wordt hier tegen die tijd duidelijk over geïnformeerd. Ook is toegezegd een bouwkundige nulmeting voorafgaande aan de werkzaamheden uit te voeren. Door deze toezeggingen ook hier te vermelden hoopt de Provincie dat de klanteis voldoende is geborgd voor de indiener. Ook wordt voor de volledigheid opnieuw verwezen naar paragraaf 2.1.
	De indiener vraagt zich af of er (toekomstige) plannen zijn om water vast te houden in De Onlanden.	De optimalisatie van De Onlanden is bedoeld voor het incidenteel bergen of vasthouden van water in extreme situaties. Het bestuur van het waterschap heeft op dit moment geen plannen om in De Onlanden ook water op te slaan voor drogere periodes. Wel ziet het waterschap dat naast extreme natte periodes ook verdroging een gevolg van klimaatverandering is. Ook daarvoor wordt in gezamenlijkheid met gebiedspartners naar oplossingen gezocht.
	De indiener vraagt zich af of door de Optimalisatie van De Onlanden de natuur in zijn omgeving in De Onlanden verloren gaat en elders wordt gecompenseerd.	De Onlanden heeft een dubbelfunctie als natuur- en waterbergingsgebied. In de toekomst na de realisatie van de optimalisatie van De Onlanden vervult het gebied deze functie nog steeds. Zoals in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage wordt aangegeven wordt in de milieueffectrapportage ook gekeken naar welke alternatieven een 'plus op de natuur' kunnen realiseren. De mogelijke plus op de natuur wordt in de volgende fase verder uitgewerkt in het schetsontwerp. De plus op de natuur past in elk geval bij het karakter van het gebied en aansluiten bij de huidige natuurwaarden. De Onlanden is een Natuurnetwerk Nederland (NNN) gebied. De Provincie Drenthe wil de natuurwaarden in dit gebied behouden en versterken vanuit het natuurbeheerplan. Binnen het voornemen gaat de natuur in De Onlanden dus niet verloren. Door het waterschap worden de mogelijke effecten door de optimalisatie van De Onlanden op natuurwaarden

		onderzocht in de milieueffectrapportage. En worden als het nodig is maatregelen geadviseerd om die negatieve effecten kunnen tegen te gaan.
	De indiener vraagt hoe de 3.3 miljoen kuub waterberging binnen minder kwetsbare delen van De Onlanden te duiden t.o.v. de 5,2 miljoen kuub die extra nodig is. De indiener geeft ook aan dat de hoogwatersituatie in februari 2022 als erger wordt ervaren in vergelijking met 2012. Het gebied leek dit jaar veel natter. Is er dan niet veel meer waterberging nodig dan 5,2 miljoen kuub extra in plaats van minder?	In de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage staat beschreven (pag.4 - 6), dat in het voortraject kansrijke alternatieven voor extra waterberging buiten De Onlanden zijn onderzocht op haalbaarheid in 2020 en 2021. In dat geval zou het deel binnen De Onlanden nog maar 3.3 miljoen kuub bedragen. De financiële haalbaarheid van gebieden buiten De Onlanden is onderzocht. Er is gebleken dat er een forse financiële investering voor nodig is. Bestuurlijk is besloten om voor nu de benodigde 5,2 miljoen kuub binnen De Onlanden te realiseren. Daarnaast wordt met de betrokken partijen voor de langere termijn gewerkt aan de gebiedsgerichte aanpak Kop van Drenthe (nieuwe benaming voor beekdal brede aanpak), voor o.a. meer water vasthouden buiten De Onlanden.
	De indiener vraagt zich af door wie de Optimalisatie van De Onlanden wordt betaald.	Zoals ook aangegeven bij indiener 10 wordt de optimalisatie van De Onlanden betaald door het waterschap Noorderzijlvest (initiatiefnemer). Zij heeft onder andere als doelstelling om haar inwoners te beschermen tegen (hoog)water. In de begroting van het waterschap is geld gereserveerd voor de optimalisatie van De Onlanden. Als er koppelkansen zijn die een raakvlak hebben met de doelen van andere partijen of gebiedspartners, dan kan met hen gekeken worden naar mede-investeringsmogelijkheden.
	<i>Geen verplichting tot openbare kennisgeving, raadpleging en advies door de Commissie voor de milieueffectrapportage</i> De indiener vraagt zich af wat het volgende betekent 'Geen verplichting tot openbare kennisgeving, raadpleging en advies door de Commissie voor de milieueffectrapportage'.	De volgende zin 'Geen verplichting tot openbare kennisgeving, raadpleging en advies door de Commissie m.e.r.', een citaat uit de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage (bladzijde 9), betekent dat vanuit de wet- en regelgeving die geldt onder de Omgevingswet er voor dit plan (optimalisatie De Onlanden) zou kunnen worden volstaan met een (snellere) reguliere procedure (zonder kennisgeving, raadpleging en advies van de Commissie m.e.r.).
	De indiener vraagt om uitleg van de volgende zin uit de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage: 'Genoemde ingrepen zijn geen ingrepen aan primaire waterkeringen die beheer zijn van het waterschap dan wel ingrepen aan waterkeringen die onderhevig zijn de	De kades die voor de optimalisatie van De Onlanden verhoogd moeten worden, hebben niet de (juridische) status van een primaire waterkering. Als het zou gaan om aanpassingen aan een primaire waterkering dan is de Provincie Drenthe het bevoegd gezag (vanuit de instructieregels). Voor de aanpassing van de kades voor de optimalisatie van De Onlanden zou

	instructieregels van de provincie. Derhalve blijft in dit geval sprake van een vrijwillig projectbesluit'.	het waterschap Noorderzijlvest ook als bevoegd gezag kunnen optreden en zelf een projectbesluit nemen. Toch heeft het waterschap het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe gevraagd om op te treden als bevoegd gezag en een projectbesluit te nemen.
	De indiener merkt op dat er gesproken wordt over de huidige situatie van 10 miljoen m3 waterberging, maar ook het getal van 7,5 miljoen m3 waterberging wordt genoemd in de stukken	Het totale waterbergingsgebied De Onlanden (inclusief de gebieden rondom het Leekstermeer) heeft een bergingscapaciteit van 10 miljoen m3. Het plangebied voor de extra waterberging is kleiner en beperkt zich tot 7,5 miljoen m ³ van De Onlanden.
	De indiener vraagt zich af binnen welk tijdsbestek wordt de inzet teruggebracht naar de gewenste streefpeilen en wat die gewenste streefpeilen zijn.	Het uitgangspunt is om de waterstanden in De Onlanden binnen tien dagen weer terug te brengen tot de streefpeilen voor de verschillende deelgebieden. Zie hiervoor ook de toelichting in paragraaf 2.4. De streefpeilen staan genoemd in figuur 1-4 in Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage.
	<i>Figuur 3.2 Compartimenteren kwetsbaar natuurgebied</i> De indiener doet het verzoek een kaart digitaal te mogen ontvangen. De indiener vraagt zich af of de Zanddijk (het doodlopende deel) opgehoogd moet worden vanwege de Optimalisatie van De Onlanden.	Het kaartmateriaal is beschikbaar gesteld. Over het eventueel ophogen van de Zanddijk, neemt het waterschap contact op met de indiener. En gaat hierover in gesprek in de planuitwerking.
	In de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage wordt aangegeven dat de referentiesituatie bestaat uit de huidige situatie en de autonome ontwikkelingen. De indiener vraagt zich af wat autonome ontwikkelingen zijn.	De autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen in de omgeving die vrijwel zeker daar gaan plaatsvinden, omdat hierover al een besluit is genomen. Dit geldt ook voor de overige maatregelen uit de studie Droge Voeten 2050.
	De indiener vraagt zich af of het besluitvormingsprotocol wordt opgesteld nadat de milieueffectrapportage is afgerond. De indiener vraagt zich hierbij ook af: <ul style="list-style-type: none"> - Worden bewoners en andere belanghebbenden hierbij betrokken en over geïnformeerd? - Kan het zo zijn dat het besluitvormingsprotocol er geheel anders uit komt te zien dan nu wordt gecommuniceerd? - Hoe verhouden de gevolgen van het besluitvormingsprotocol zich tot de afspraken die gemaakt worden over de toegankelijkheid van de Zanddijk? 	Zie voor een toelichting op het besluitvormingsprotocol paragraaf 2.3. Het besluitvormingsprotocol treedt in werking nadat de inrichting van het gebied voor de extra waterberging gereed is en in gebruik wordt genomen. Wel worden voor de milieueffectrapportage de uitgangspunten voor dit protocol meegenomen. De uitgangspunten van dit protocol worden meegenomen in de beoordeling van de effecten op woon- en leefomgeving, zoals bereikbaarheid (o.a. van de Zanddijk).

	<p>De indiener vraagt zich af of er ook nulmetingen worden gemaakt van de woning/woonomgeving.</p> <p>De indiener vraagt zich af of er een kaart beschikbaar is waarop de stuwen en kades staan in de nieuwe gewenste situatie.</p>	<p>Het antwoord op de vraag over de nulmeting staat in het eerdere antwoord bij het onderwerp 'Specifieke randvoorwaarden'.</p> <p>De kaart waarop de kades en stuwen staan is figuur 3.1 in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage. Ook is er een kaart online beschikbaar waarop de inundatie wordt weergegeven en waarin te zien is hoeveel centimeters de kades circa opgehoogd moeten worden bij boezemwaterstand 0,15m NAP. Deze kaart is beschikbaar op de website van het waterschap:</p> <p>https://www.noorderzijvest.nl/_flysystem/media/20220318-kade-en-inundatiekaart-onlanden.pdf.</p>
	<p>De indiener heeft vragen over de opgenomen zin uit de Toelichting: 'Te hoge waterstanden (ook incidenteel) kunnen permanente schade aanbrengen aan gebouwen. Daarom hanteren waterschappen minimale ontwateringsdiepten voor gebouwen. Het uitgangspunt is dat het voornemen niet mag leiden tot grondwaterstanden die hoger zijn dan deze ontwateringsdiepten. De indiener vraagt zich af wat betekent dit voor zijn woning en wat op zijn locatie de ontwateringsdiepte is. Ook wordt afgevraagd of rekening wordt gehouden met de bodemdaling. Tenslotte wordt afgevraagd wat er wordt bedoeld met nadelige beperkingen voor hulpdiensten.</p>	<p>Ontwateringsdiepte is een term uit het waterbeheer. Hiermee wordt het verschil tussen het maaiveld en het waterpeil in de sloot aangeduid. De percelen van de indiener worden bemalen door gemaal Zanddijk. Het zomerpeil is -0.95m NAP en het winterpeil -1.10m NAP. In het omringend peilgebied is het streefpeil -0,70m NAP.</p> <p>In de milieueffectrapportage worden de effecten van de voorgenomen ontwikkeling 'Optimalisatie De Onlanden' in beeld gebracht onder ander bij thema's woon- en leefomgeving en landbouw. Voor de uitstralingseffecten naar de omgeving toe (woningen en omliggende agrarische percelen) is al een eerste inschatting gemaakt door het ingenieurs- en adviesbureau Arcadis (in opdracht van waterschap Noorderzijvest), zie hiervoor inundatiekaart.</p> <p>Zoals benoemd bij indiener 12 (aandachtspunt 2) worden in de milieueffectrapportage de invloeden van onder andere bodemdaling (door gaswinning) meegenomen bij de beoordeling van de alternatieven. Met betrekking tot nadelige beperkingen voor hulpdiensten wordt bedoeld dat de Optimalisatie van De Onlanden er niet voor mag zorgen dat hulpdiensten woningen niet meer kunnen bereiken.</p>
	<p>De indiener geeft naar aanleiding van deze zin (citaat uit Toelichting) – 'Op basis van de verandering in grond- en oppervlaktewaterpeilen en het inundatiepatroon worden effecten van de verschillende alternatieven tijdens de gebruiksfase in beeld gebracht' – aan dat er volgens de indiener geen waterpeilen worden veranderd in De Onlanden, de waterpeilen zouden alleen veranderen in extreme situaties. De indiener vraagt zich af of dit klopt.</p>	<p>Ja, het klopt dat de waterpeilen in normale/gebruikelijk situaties gelijk blijven aan de huidige situatie, zie ook het antwoord op indiener 11 (reactie 1 onder 'Waterbergig inrichten als noodwaterbergig'). Bij extreme situaties kan het polderpeil van het gemaal Zanddijk, welke in het woongebied van indiener gelegen is, stijgen. Het gemaal is gedimensioneerd op een maatgevende afvoer van 11 mm/dag. Indien er meer dan 11 mm neerslag valt op een dag zal het waterpeil gaan stijgen zoals in alle overige polders binnen het waterschap welke op dezelfde manier zijn gedimensioneerd</p>

	<p>De indiener vraagt zich ook af of de waterpeilen in de woonomgeving (Het zomerpeil is -0.95 m NAP en het winterpeil - 1.10 m NAP) ook in extreme situatie gelijk blijven.</p> <p>De indiener merkte ook op dat het soms lijkt dat het gemaal (met enig regelmaat) uitstaat.</p> <p>Tenslotte vraagt de indiener zich ook af wat wordt bedoeld met 'gebruiksfase' in de Toelichting projectbesluit en MER.</p>	<p>Het is niet de bedoeling dat het gemaal uit staat. Dit heeft het waterschap ook aan de indiener laten weten. De uitstroombuis van het gemaal kan goed onder water functioneren Dit kan dus niet door het water in De Onlanden komen. Als het gemaal weer uit lijkt te staan kan de indiener bellen naar het waterschap. Het Telefoonnummer is 050 -3048911.</p> <p>In de Toelichting wordt gebruiksfase twee keer benoemd, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onder Natuur in paragraaf 3.2.2. Hier wordt genoemd: 'In het milieueffectrapport worden de relevante gevolgen van zowel de aanlegfase als de gebruiksfase voor de beschermde natuurgebieden (Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland (NNN)) en soorten binnen het plangebied in beeld gebracht'. In deze context wordt met gebruiksfase het moment bedoeld dat de werkzaamheden klaar zijn en het gebied in gebruik genomen kan worden. - Onder Woon- en leefomgeving in paragraaf 3.2.2. wordt de gebruiksfase in de volgende context genoemd: 'Op basis van de verandering in grond- en oppervlaktewaterpeilen en het inundatiepatroon worden effecten van de verschillende alternatieven tijdens de gebruiksfase in beeld gebracht'. Hiermee wordt ook bedoeld dat de effecten op de woon- en leefomgeving van de ingebruikname van de waterberging worden beoordeeld per alternatief.
	<p>De Indiener vraagt zich af wie bepaalt wat de nadelige gevolgen zijn en hoe en waar deze worden vastgesteld. Ook stelt de indiener een vraag over eventuele latere gevolgen die zich kunnen voordoen, hoe wordt dit gemonitord?</p>	<p>Voor de milieueffectrapportage worden onderzoeken uitgevoerd voor verschillende milieuthema's door verschillende onafhankelijke gespecialiseerde bureaus. Per milieuthema verschilt de onderzoeksmethode, in de milieueffectrapportage zal hierop verder worden ingegaan. De resultaten van de onderzoeken worden gebruikt in de beoordeling van de alternatieven in de milieueffectrapportage. Het waterschap Noorderzijlvest heeft adviesbureau Antea Group opdracht gegeven voor het opstellen van de milieueffectrapportage en het projectbesluit. Uiteindelijk neemt het bevoegd gezag (het college van Gedeputeerde Staten van de Provincie Drenthe) een vaststellingsbesluit. Voorafgaand aan het besluit worden de onderzoeken, de milieueffectrapportage en het projectbesluit getoetst op volledigheid en kwaliteit door de ambtelijke specialisten binnen de Provincie Drenthe. In de milieueffectrapportage wordt ook ingegaan hoe de mogelijke effecten van inundatie gemonitord kunnen worden. Het advies van de</p>

		<p>Commissie m.e.r. wordt opgevolgd (zie advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport, bladzijde 9). Zie ook het eerdere antwoord over nulmeting.</p>
	<p>In bijlage 4 heeft de indiener gelezen over het maatregelenpakket Droge Voeten 2050 waarin de maalstop benoemd staat. De indiener maakt zich zorgen over de maalstop en wat dit betekent voor het grondwaterpeil bij zijn woning.</p> <p>Ook geeft de indiener aan zich zorgen te maken over de muggenoverlast.</p> <p>Ook vraagt de indiener aan het bevoegd gezag de garantie dat de gemaakt afspraken over geen bouwverkeer over; de Zanddijk, nulmeting woning, de zomer- en winterpeilen, ophogen van de kades en de bereikbaarheid van de hulpdiensten bij hoogwater, worden nagekomen.</p>	<p>Voor meer informatie over de maalstop wordt verwezen naar indiener 10, onder 'Oplossingsrichting/ optimalisatie van de oplossingsrichting Droge Voeten 2050'. Een gevolg van de maalstop is dat het polderpeil stijgt. Deze stijging is afhankelijk van de tijdsduur van de maalstop en de belangen in de desbetreffende polder. De maalstop wordt niet mogelijk gemaakt door het projectbesluit dat voor de Optimalisatie van De Onlanden wordt opgesteld.</p> <p>Voor meer informatie over muggenoverlast en hoe de gestelde muggenoverlast wordt meegenomen in de milieueffectrapportage wordt verwezen naar paragraaf 2.2.</p> <p>Het waterschap Noorderzijlvest heeft aangegeven de klanteisen en afspraken op te nemen in het bestek. De Provincie Drenthe hoopt hiermee dat de indiener gerust is gesteld, omdat de afspraken die zijn gemaakt met het waterschap zijn vastgelegd.</p>

3.23 Reactie 23

Indiener	Reactie	Antwoord
I23	De ingediende reactie komt overeen met de reactie van indiener 13.	De beantwoording van de reactie staat in de beantwoording van indiener 13 .

3.24 Reactie 24

Indiener	Reactie	Antwoord
124	De indiener geeft aan om verschillende redenen niet blij te zijn met het voornemen, de optimalisatie van De Onlanden en uit daarbij zorgen over de extra waterlaag die in het gebied wordt vastgehouden als de optimalisatie van De Onlanden wordt gerealiseerd. Hierbij geeft hij aan dat de bebouwing lager ligt dan de voorziene kade verhoging. Er wordt om verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten gevraagd ten aanzien van onderstaande punten. Hieronder wordt per punt een antwoord gegeven op de reactie:	
	Indiener trekt de integriteit van de onderzoeken twijfel.	Onderzoek naar de noodzaak van het plan heeft onderdeel uitgemaakt van de <i>Maatregelenstudie Droge Voeten 2050, waterschap Noorderzijlvest, juni 2014</i> , zie ook paragraaf 2.5. Op deze maatregelenstudie is advies uitgebracht door de onafhankelijke Commissie m.e.r. Er is geen reden om de integriteit van betrokken projectbureaus en personen in twijfel te trekken.
	Indiener vraagt om het vaststellen van een schadevergoeding	De reactie op dit punt staat in paragraaf 2.1. De nationale wetgeving voorziet in een schaderegeling.
	Indiener stelt een verlaging van het standaardpeil in het Peizerdiep voor om bergingscapaciteit te creëren.	Het huidige peil van het Peizerdiep bovenstrooms bij de Doolhofstuw is - 0.83 m NAP. Dit is 10 centimeter hoger dan het boezempeil van -0.93 m NAP. Verlaging van het peil is niet aan de orde. In het peilbesluit van 2011 is dit vastgelegd op basis van voorkeursalternatief (VKA) van het project De Onlanden waarbij beide functies water en natuur gelijkwaardig aan elkaar zijn.
	Indiener wijst op het effect van bodemdaling op de grondwaterstanden	Zoals benoemd bij indiener 12 wordt in de milieueffectrapportage de invloed van onder andere bodemdaling (door gaswinning) meegenomen bij de beoordeling van de alternatieven.
	Indiener vraagt om meer inspraak van omwonenden in de procedure gevraagd.	Voor beantwoorden van dit punt wordt verwezen naar het antwoord op indiener 11 (reactie 1 onder 'Meebeslissen') .

	<p>Indiener vraagt om te kijken naar andere oplossingen om de bergingscapaciteit van de boezem te verruimen en een betere/snellere afwatering te creëren.</p>	<p>De voorgestelde oplossingen zijn onderzocht in de <i>Maatregelenstudie Droge Voeten 2050, juni 2014</i>. De indiener noemt daarnaast een aantal oplossingen die door verschillende indieners ook zijn genoemd. Daarom wordt voor het opschonen van diverse hoofdwatergangen verwezen naar de beantwoording van indiener 10. De reactie op de oplossing om het peil te verlagen en voor te bemalen staat in de beantwoording van indiener 10.</p>
	<p>Indiener meent dat het protocol vooraf moet vastliggen voor het inzetten van de berging.</p>	<p>Zie voor de beantwoording van deze paragraaf 2.3. Zie ook indiener 12 waarin wordt aangegeven dat de milieueffectrapportage ook de uitgangspunten van het besluitvormingsprotocol meeneemt en beoordeeld.</p>
	<p>Indiener meent dat de optimalisatie van De Onlanden de afwatering van de bovenstroomse landbouw verder benadeelt.</p>	<p>Binnen de milieueffectrapportage wordt gekeken naar de mogelijke effecten van het in gebruik nemen in extreme situaties van de extra waterberging (de optimalisatie) op landbouwgronden. Het antwoord over schaderegelingen (van gewassen) staat in paragraaf 2.1.</p>
	<p>De indiener stelt als oplossingsrichting voor om de geplande stuw bij het Leekstermeer te verplaatsen naar de Hooiweg.</p>	<p>De oplossingsrichting om de geplande stuw bij het Leekstermeer te verplaatsen naar de Hooiweg is door meerder indieners benoemd. De beantwoording van deze reactie staat in het antwoord op indiener 6 en de NKO onder OR3.</p>
	<p>De indiener stelt als koppelkans voor om een paar ruiterspaden/mountainbike paden aan te leggen op de kades die overhoop worden gehaald</p>	<p>Bij de inrichting van De Onlanden is tussen de betrokken terreineigenaren en gemeenten een zorgvuldige afweging gemaakt over de mogelijkheden voor recreatie in het gebied. Er is gekozen voor een duidelijke zonerings voor recreatieroutes en 'natuurbeleefpunten' waardoor er voor dieren omvangrijke, rustige gebieden blijven (<i>Natuurvisie De Onlanden 2019 – 2037, november 2019 gezamenlijke terreinorganisaties</i>). Voor de aangelegde kaden is afgesproken dat zij toegankelijk zijn voor wandelaars als dit past binnen de doelstelling van de terreinbeherende organisaties. Daarnaast is afgesproken dat de kaden niet beweerd worden en niet toegankelijk zijn voor mountainbikers, paarden, crossmotoren of andere voertuigen met uitzondering van voertuigen voor het reguliere onderhoud. Deze afspraken zijn gemaakt vanuit de functie van de waterkerende kaden voor de veiligheid van het achterliggend land. Om deze redenen is beschadiging van de kades een aandachtspunt in relatie tot de veiligheid. Er is geen uitbreiding van het aantal recreatiepaden voorzien.</p>

3.25 Reactie 25

Indiener	Reactie	Antwoord
I25	De indiener geeft aan een bezwaar te hebben tegen het voornemen. Volgens de indiener zou de milieueffectrapportage niet kloppen en het projectbesluit onterecht zijn.	<p>Wanneer de milieueffectrapportage en het ontwerp-projectbesluit ter inzage liggen, kan een zienswijze ingediend worden. Daarin kan de indiener aangeven wat er niet klopt aan de milieueffectrapportage en wat er onterecht is aan het projectbesluit. In gesprek met waterschap Noorderzijlvest kan de indiener meer informatie ontvangen over het voornemen en/of de procedure. Het projectteam is bereikbaar via het e-mailadres optimalisatieonlanden@noorderzijlvest.nl.</p> <p>Zie voor de procedure stappen het processchema (zie link).</p>

3.26 Reactie 26

Indiener	Reactie	Antwoord
126	De ingediende reactie van indiener komt overeen met de reactie van indiener 13.	De beantwoording van de reactie staat in de beantwoording van indiener 13 .

3.27 Reactie 27

Indiener	Reactie	Antwoord
I27	<p>De indiener geeft aan dat er in de provincie Groningen en Drenthe gebieden in beeld zijn voor Aanvullende Strategische Voorraden (ASV) voor de drinkwatervoorziening, waaronder het zoekgebied Leek-Roden. Dit zoekgebied is opgenomen in het Regionaal Waterprogramma Drenthe 2022-2027 (vastgesteld 15 december 2021). Een nadere verkenning door het waterwinbedrijf zal moeten uitwijzen of een ASV mogelijk is. De indiener verwacht dat de extra waterberging in De Onlanden en de toekomstige drinkwateropgave elkaar kunnen versterken. De indiener doet het verzoek om de toekomstige drinkwateropgave als integraal thema mee te nemen voor de extra waterberging in De Onlanden als voor de nog op te stellen brede beekdalvisie.</p>	<p>De drinkwateropgave die nader onderzocht gaat worden voor het realiseren van een ASV is opgenomen in het Regionaal Waterprogramma Drenthe. Regionaal beleid dat belangrijk is voor het project komt aan bod in de milieueffectrapportage, onder cumulatie. En het voorkeursalternatief wordt getoetst aan het regionaal waterprogramma. Onder cumulatie in het MER wordt bekeken of het voorkeursalternatief voor de optimalisatie van De Onlanden straks de waterwinning niet onmogelijk maakt.</p> <p>Voor de gebiedsgerichte aanpak Kop van Drenthe is de indiener inmiddels actief aangesloten bij de startactiviteiten van het gebiedsproces.</p>

3.28 Reactie 28

Indiener	Reactie	Antwoord
128	De indiener brengt met zijn reactie een koppelkans in. De indiener verzoekt om de Drentsedijk voortaan helemaal af te sluiten voor autoverkeer, omdat dit storend is voor wandelaars en fietsers en het niet past in de omgeving.	<p>De koppelkans is besproken met gemeente Noordenveld en valt binnen het plangebied. De wens om de Drentsedijk af te sluiten is niet onbekend. In 2019 heeft een participatietraject plaatsgevonden waarin het afsluiten van een aantal wegen onderzocht is door het college van B&W van de gemeente Noordenveld. Toen is het besluit genomen om de Noorddijk af te sluiten voor doorgaand gemotoriseerd verkeer en de Drentsedijk niet. Voor deze laatstgenoemde afsluiting was te weinig draagvlak. In de afgelopen jaren is er geen aanleiding geweest voor een nieuwe afweging bij de besluitvorming uit 2019.</p> <p>De koppelkans is niet in lijn met gemeentelijke besluitvorming, maar wel in lijn met visie van de terreinbeherende organisaties. Dit vraagt om verdere gesprekken over de wenselijkheid. Dit ligt buiten de scope van de waterveiligheidsdoelstellingen. Het verdere onderzoek staat op zichzelf. Het heeft geen directe link met overige onderzoeken voor de milieueffectrapportage. Ook is er geen oog op financiering. Om die reden wordt deze koppelkans niet verder onderzocht.</p>

3.29 Reactie 29

Indiener	Reactie	Antwoord
129	De indiener geeft aan zorgen te hebben over de wateroverlast die de Optimalisatie van De Onlanden teweeg kan brengen. Veel percelen zouden volgens de indiener onder water komen te staan. De indiener heeft als wens dat het gemaal Weehorst nr. 0193 b.j. 1966 zijn werk blijft doen en dat bij extreme situaties (eens in de honderd jaar) in uitzonderlijke noodgevallen het gebied voor enkele dagen als waterberging kan worden gebruikt. Als koppelkans ziet de indiener dat de polder dan in normale situaties leeg is, waardoor er in extreme situatie meer water bij kan. Ook zouden er weidevogels kunnen gaan broeden in de polder.	In de milieueffectrapportage worden de effecten van de peilverhoging door de voorgenomen ontwikkeling 'Optimalisatie De Onlanden' in beeld gebracht (onder ander bij thema's woon- en leefomgeving en landbouw). Voor de uitstralingseffecten naar de omgeving toe (woningen en omliggende agrarische percelen) is al een eerste inschatting gemaakt door het ingenieurs- en adviesbureau Arcadis (in opdracht van waterschap Noorderzijlvest), zie hiervoor inundatiekaart . Vanuit de inundatiekaart wordt niet verwacht dat het gebied bij Moleneind inundeert. Daarmee worden er geen effecten op weidevogels verwacht. Het project Optimalisatie De Onlanden heeft geen gevolgen voor de huidige situatie rond gemaal Weehorst, dit ligt buiten het plangebied. Op deze locatie is voorlopig geen sprake van een noodwaterberging.
	De indiener vraagt ook aandacht voor de bodemdaling door de jarenlange gaswinning in het Roderveld.	Zoals benoemd bij indiener 12 worden in de milieueffectrapportage de invloeden van onder andere bodemdaling (door gaswinning) meegenomen bij de beoordeling van de alternatieven.
	Indiener vraagt om in de milieueffectrapportage de verwachte frequentie van de extreme wateroverlast in beeld te brengen.	Zie voor de beantwoording indiener 11 (Reactie 2 onder aandachtspunt 1) .
	De indiener verzoekt om onderzoek met terugkoppelmomenten wanneer de extreme wateroverlast vaker dan verwacht voorkomt en hoe dan te handelen.	Zie voor de beantwoording indiener 11 (Reactie 2 onder aandachtspunt 2) .
	Indiener verzoekt om onderzoek naar de effecten van peilverhoging op de waterstanden van oppervlaktewater in Foxwolde en Roderwolde op woningen.	Zie voor de beantwoording indiener 11 (Reactie 2 onder aandachtspunt 3) .
	Indiener verzoekt om het realiseren van een systeem van nulmetingen, peilbuizen, monitoring en terugkoppelmomenten voor bovenstaande effecten.	Zie voor de beantwoording indiener 11 (Reactie 2 onder aandachtspunt 4) .
	Indiener verzoekt om onderzoek naar mogelijkheden om negatieve effecten van de voorgenomen peilverhoging zoals hierboven genoemd, zoveel mogelijk te voorkomen.	Zie voor de beantwoording indiener 11 (Reactie 2 onder aandachtspunt 5) .

	<p>Indiener verzoekt om onderzoek naar mogelijke waardedaling effecten van woningen en landbouwgrond. Onderzoek naar de mogelijkheid van een ruimhartige schaderegeling.</p>	<p>Zie voor de beantwoording over het onderdeel 'Schade' naar paragraaf 2.1. en indiener 11 (Reactie 1).</p>
	<p>Indiener verzoekt om onderzoek naar de voor- en nadelen van een alternatief met compartimentering (actief beheer) van de huidige berging, waardoor de bergingscapaciteit fors toeneemt en extra maatregelen niet nodig zijn.</p>	<p>Zie voor de beantwoording indiener 11 (Reactie 2 onder aandachtspunt 7)</p>
	<p>Indiener verzoekt om onderzoek naar het tempo van verlanding (dichtgroeien) van de huidige berging en effect daarvan op de bergingscapaciteit. Onderzoek daarbij ook hoe dit proces tegengegaan kan worden.</p>	<p>Ter beantwoording op uw reactie over het verlandingsproces door begroeiing wordt verwezen naar het antwoord op indiener 10 onder 'Oplossingsrichting/ optimalisatie van de oplossingsrichting Droge Voeten 2050'.</p>
	<p>Indiener verzoekt om een afweging van het belang van instandhouding van de huidige natuurwaarden in de berging met meebewegende boezem tegen het maatschappelijke belang van een goed functionerende waterberging met constante voldoende capaciteit (maar met andere natuurwaarden) inzichtelijk.</p>	<p>In de milieueffectrapportage worden de alternatieven beoordeeld op deze verschillende thema's. De thema's die de natuurwaarden en de maatschappelijke belangen voor werkende waterberging inzichtelijk maken zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Natuurwaarden (soorten- en gebiedsbescherming) - Water, hieronder wordt ook gekeken naar 'waterveiligheid'.

3.30 Reactie 30

De ingediende reactie van indiener komt overeen met de reactie van [indiener 11](#). De beantwoording van de reactie staat in de beantwoording van [indiener 11](#).

4 Eerder ingediende Reacties

Op basis van één van de eerste voorlichtingsbijeenkomsten over de Optimalisatie van De Onlanden zijn twee Reacties ingediend bij het waterschap Noorderzijlvest. De Reacties hadden betrekking op de verhoging van het waterpeil in De Onlanden en er werd gevraagd om informatie. Er werd destijds (19 maart 2019) door het waterschap Noorderzijlvest aangegeven dat:

'het indienen van een Reactie pas mogelijk is op het moment dat er een ontwerpbesluit (ontwerpprojectplan Waterwet) wordt genomen en ter inzage wordt gelegd. Daarvan is nog geen sprake. Uiteraard heeft het waterschap wel oog voor hetgeen u naar voren brengt. Uw brief zal dan ook worden toegevoegd aan het dossier. Op het moment dat er een ontwerpbesluit wordt genomen kunt u uw Reactie desgewenst aanvullen'.

Sinds 2019 hebben er veranderingen plaatsgevonden, zo ook de verandering van procedure door onder andere de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2023. Omdat eerder is aangegeven door het waterschap dat de Reacties die destijds zijn ingediend mee worden genomen in het eerstvolgend formele inspraakmoment, zijn ook deze twee Reacties in deze Reactienota behandeld. De Indiërs zijn daarvan op de hoogte gesteld.

4.1 Reactie 1 – uit 2019

Indiener	Reactie	Antwoord
11-2019	De indiener maakt zich zorgen over de mogelijke wateroverlast door de verhoging van het grondwaterpeil in de plannen van de Optimalisatie van De Onlanden. Hierbij wordt aangegeven dat de indiener in de huidige situatie (sinds 2018) last heeft van grondwater in de kelder. In eerder contact met het waterschap is aangegeven dat er geen verhoging van het grondwater is opgetreden (op basis van de monitoring in de peilbuizen in het gebied) op de verblijfslocatie van de indiener. De indiener heeft in zijn Reactie de meetgegevens opgevraagd van de peilbuizen.	Naar aanleiding van de ingediende Reactie in 2019 heeft het waterschap de meetgegevens van de peilbuizen met de Indiëner gedeeld. Deze gegevens zijn (ook) openbaar te raadplegen op https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens . Door 'grondwatermonitoring' te selecteren in het filter zijn de meetpunten te zien op de kaart en te raadplegen. Uit de metingen is geen verband te zien tussen de aanleg van De Onlanden (destijds in 2007-2012) en de verhoogde grondwaterstand bij de indiener. Deze conclusie is getrokken op minimaal 5 jaar monitoring van de grondwaterstand (Analyse grondwaterstanden Onlanden, rapport KWR 2016.046, juni 2019).
11-2019	De Indiëner wijst op de taak die het waterschap volgens de Indiëner zou hebben om de waterveiligheid van alle in haar taakgebied wonende inwoners te garanderen. Volgens de indiener is in De Onlanden juist sprake van een onveilige situatie vanwege onaanvaardbare wateroverlast. De indiener is bezorgd dat de wateroverlast door de optimalisatie van De Onlanden (incidentele verhoging van NAP -0.20 m naar NAP + 0.15 m) zal toenemen en de woning onbewoonbaar wordt. Ten slotte zal de flora en fauna volgens de indiener ernstige overlast ondervinden van de uitvoering	De zorgen die de indiener uit over het grondwaterpeil, de effecten op de woonomgeving/de woningen, de waterveiligheid en de effecten op flora en fauna worden onderzocht in de milieueffectrapportage. Deze aspecten zijn reeds opgenomen in het boordelingskader MER dat is opgenomen in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage (2022). Aan de hand van verschillende onderzoeken zal beoordeeld worden of er mogelijke negatieve effecten zijn en in hoeverre deze

	van de maatregel. De indiener vindt daarmee de optimalisatie van De Onlanden onwenselijk.	eventuele effecten tegen te gaan of te beperken zijn door het treffen van maatregelen.
--	---	--

4.2 Reactie 2 – uit 2019

Deze reactie komt inhoudelijk overeen met reactie 1-uit 2019. We verwijzen in dit kader naar de [reactie 1-uit 2019 in Eerder ingediende reacties](#) (hierboven).

5 Woordenlijst

In dit hoofdstuk is een verklarende woordenlijst opgenomen met een uitleg van een aantal specifieke begrippen die gebruikt worden in deze Nota van Antwoord over waterberging en de procedure voor een projectbesluit en milieueffectrapportage.

Bestek	Een nauwkeurige werkbeschrijving van een uit te voeren bouwwerk. Het bevat onder andere bouwtekeningen en een beschrijving van de werkzaamheden.
Boezem	Een boezem is een stelsel van watergangen (rivieren, kanalen, maren, waterlopen etc.) dat polderwater opvangt en afvoert naar zee. Boezemwateren hebben geen vast peil omdat de hoeveelheid af te voeren water uit de polder varieert. Vaak zijn om boezemwateren keringen (kades) aangelegd omdat de waterstanden kunnen variëren. Zoals gezegd hebben boezemwateren geen vast peil maar wel een streefpeil. Het waterbeheer rond de boezem is erop gericht de streefpeilen aan te houden.
Compartimenteren	Dit betekent dat er een onderverdeling wordt gemaakt in het gebied. Onderzocht wordt of met deze onderverdeling het overstromen van de kwetsbare natuur door de extra waterberging zo lang mogelijk kan worden uitgesteld.
Cumulatie	De opeenstapeling van meerdere effecten wordt cumulatie van effecten genoemd in de milieueffectrapportage.
Dimensioneren	Het berekenen en ontwerpen van de benodigde afvoercapaciteit waarmee een gemaal het water kan wegpompen en de watergang op het gewenste waterpeil kan brengen en houden.
DO	DO is de afkorting van definitief ontwerp. Dit is de uitwerking van het eerder gemaakt voorlopig ontwerp.
Hermeandering	Het terugbrengen van bochten (meanders) in een gekanaliseerde beek, waardoor er weer sprake is van een natuurlijke beek met stromend water.
Inlaatkunstwerk	Een beweegbare constructie (met een schuif) in het water die de mogelijkheid geeft om water uit een hoger liggend gebied in een lager liggend gebied te laten stromen.
Inundatie	Dit betekent dat er water op het land staat (of het maaiveld onder water). Het treedt op doordat er zoveel water in de watergangen aanwezig is, als gevolg van hevige neerslag, dat het over de oever van de watergang stroomt naar het naastgelegen land.

Kwel afhankelijke natuur	Kwel is grondwater dat onder druk aan de oppervlakte uit de bodem komt. Het heeft vaak een bijzondere waterkwaliteit, namelijk zuurstof- en voedselarm en vaak kalk- en ijzerhoudend. Bepaalde plantensoorten hebben voor hun groei en ontwikkeling dit kwelwater nodig.
Monofunctionele benadering	Deze benadering gaat uit van één functie, in tegenstelling tot een benadering waarin diverse functies gecombineerd worden.
Mitigerende maatregelen	Door het treffen van mitigerende maatregelen, worden negatieve effecten van een besluit voorkomen of verminderd.
NKO	Afkorting die staat voor Nota Kansrijke Oplossingsrichtingen.
Nulmetingen	De huidige situatie wordt met een eerste meting in beeld gebracht. De resultaten van deze eerste meting zijn uitgangspunt voor verder onderzoek. Het is de eerste stap in het verbeter- en veranderproces en brengt de huidige situatie in kaart.
Planologisch regime	Onder planologisch regime wordt verstaan datgene wat op grond van het bestemmingsplan of een ander ruimtelijk besluit is toegestaan in een bepaald gebied of op een locatie.
Planuitwerking	In de planuitwerkingsfase van een project wordt het gekozen voorkeursalternatief uitgewerkt in een voorlopig en uiteindelijk definitief ontwerp.
Primaire waterkering	Dit is in Nederland een dijk die het land dat achter de dijk ligt, beschermt tegen het buitenwater (de zee).
Referentiesituatie	In de milieueffectrapportage wordt een beschrijving gegeven van de situatie in het plangebied, zoals die zich zal ontwikkelen als het project niet doorgaat, maar andere ontwikkelingen wél. De toestand van het milieu in de referentiesituatie wordt altijd gebaseerd op de bestaande situatie van het milieu, samen met de gevolgen van de zogenaamde autonome ontwikkeling.
Streefpeilen	De nagestreefde waterstand in rivieren, beken en sloten.
Veenoxidatie	Dit is een proces waarbij de grondsoort veen blootgesteld wordt aan de lucht. Dit kan door ontstaan door het verlagen van de grond- en/of oppervlaktewaterstand. Hierdoor komt zuurstof bij het veen en klinkt de bodem in. Het proces is onomkeerbaar en kan grote gevolgen hebben.
Verlanding	Dit is een proces waarbij drasland, moerassen, plassen en andere ondiepe wateren op een natuurlijke manier in land veranderen. Dit proces kan tientallen tot honderden jaren duren. Verlanding komt het meest voor bij (ondiepe) meren.
VO	VO is de afkorting van voorlopig ontwerp. Dit is de uitwerking van het eerder gemaakt schetsontwerp.